Poštarina plaćena u gotovu

God. VI Listopad-Prosinac 1941 Broj 5-6

Misijska Biblioteka

MISIJSKA BIBLIOTEKA
Dvomjesečnik za pouku i prosvjetu
Izlazi svakog drugog mjeseca. Pretplata 12 Kuna godišnje
Broj 5-6 Zagreb, listopad-prosinac God. VI

ANĐEO ROBLJA

A. Schupp D. I. — Filip Mašić D. I.

Bič i roblje

Baš je sunce zapadalo. Svojim grimiznim zrakama pozlaćivalo je oblačiće, vrhunce dalekih brda, fazendu (kuću) senhora (gospodina) Rodrigueza i krošnje sjenovitih divljih smokava, koje su je okruživale.

Senhor Rodriguez bio je bogat fazendeiro (posjednik) u državi Rio de Janeiro. Njegov posjed obuhvatao je više milja, a na njegovim poljanama pasla su golema stada goveda. Bio je to velik imetak. Senhor Rodriguez ni sam nije znao, koliko goveda ima. Stari Joao, njegov sluga, morao je obilježiti sve životinje žigom njihova gospodara pa je govorio, da senhor Rodriguez imade na pašnjacima više nego 7.000 komada rogatoga blaga.

Uz ovaj prostrani posjed imao je senhor Rodriguez prilično velik broj robova.

(Trgovina robljem ukinuta je u Braziliji zakonom

istom 1851. Nu usprkos tomu zakonu u zemlji još nije nestalo te trgovine. Zakonom od 1871. postadoše djeca robova slobodna. Ropstva je posve nestalo tek 1888., baš u ono vrijeme, u kojem se zbiva predmet naše pripovijesti. Kroz stoljeća uvriježio se u Braziliji običaj, da se drže robovi.

Radi toga su i pošteni inače Brazilci imali robove. Lijepo pismo Leona XIII. brazilskim biskupima od 5. svibnja 1888. u kojem ih papa opominje, da svim svojim ugledom nastupe proti tom duboko ukorijenjenom zlu, mnogo je pridonijelo, da je ropstvo bilo konačno ukinuto.)

Rodriguez je imao do pedeset robova i ropkinja, ako i ne uračunamo mnoštvo njihove djece. Svi su morali biti spremni slušati i izvršiti svaku želju svoga gospodara.

Uvečer, kad počinje naša pripovijest, stajao je senhor Rodriguez pred kućnim vratima pa je nekako tugaljivo gledao u daljinu u more sunčanoga zlata, što se razlilo po večernjoj prirodi.

U blizini Rodriguezovoj čulo se od vremena do vremena nešto, kao da udara bič po golim čovječjim leđima. Iza svakog udarca netko bi tužno zajauknuo. Ti bolni jecaji nijesu nikako pristajali ljepoti spokojne ljetne večeri.

Uostalom činilo se, kao da senhor Rodriguez ni ne čuje tih udaraca ili bar da za njih ne mari. Na njemu se vidjelo, da mu misli lete daleko preko granica njegova posjeda, dapače još dalje, tamo preko šumovitih gorskih vrhunaca, nad koje se nadvilo grimizno nebo.

Gdje je blago kojeg čovjeka, tamo je i srce njegovo. Bogati fazendeiro imao je kćerku Mariju, jedino čedo, koje mu je Bog poklonio.

Prošle su tri godine, otkako se on zaputio s njom u Evropu, gdje ju je ostavio u nekom glasovitom samostanu, da se lijepo uzgoji i naobrazi. Neki njegov rođak, koji je prije malo mjeseci otišao iz Brazilije preko mora, trebao ju je na svom povratku dovesti njezinim roditeljima. Bilo je posve vjerojatno, da je njih dvoje već stupilo na tlo Brazilije. Radi toga očekivao je Rodriguez svaki čas poziv, da dođe po svoju kćerku.

I danas su gledale njegove oči u daljinu, ne bi li opazile žuđenoga glasnika.

Dok je Rodriguez ovako gledao prema onoj strani, s koje je očekivao radosnu vijest, približi mu se s jednog kraja kuće visok plećat čovjek. Lice mu je sunce opalilo. Bio je to nadglednik Rodriguezovih robova.

»No, Scipione, šta je nova?«

»Senhore,« odgovori ovaj, »javljam vam, da sam dao Kandida bičevati.«

»Koliko je udaraca dobio?«

»Stotinu i dvadeset, kako je senhor zapovjedio.«

»Je li krvario?«

»Mnogo, vrlo mnogo, senhore! Ovaj put ga nijesam štedio. Svoju je kaznu tvrdoglavac potpuno zaslužio, jer samo strah može upokoriti toga pakosnog lopova.«

»Posve pravo govoriš, Scipione! Rob mora slušati, a usprotivi li se, moramo ga kazniti, jer lijepom riječi i razlozima ne možeš kod njega ništa postići. Tvrda je crnačka lubanja. Da nijesi zaboravio, Scipione, na slanu vodu?«

»Ne bojte se, senhore! Zapovjedio sam, da mu dobro isperu rane slanom vodom. Ove će se noći lopov dobro prevrtati od boli.«

»Nadam se, Scipione, da će u buduće biti bolji.«

»Ne bih rekao, senhore; ja se dapače bojim, da ne postane još prkosniji. Da ste ga samo vidjeli, kad sam zapovjedio da se odriješi. Zažagrio je očima kao razdraženi panter. Kandidova je duša crna, osvetljiva, a još je gore, što ga drugi robovi cijene. Kakav je lopov, mogao bi mi s njima još i kakovu urotu skovati.«

»Što bi bilo najbolje učiniti s njim, Scipione? Možda bi bilo najpametnije prodati ga.«

»Pri poslu je doduše valjan, radi za dvojicu, ali ipak i ja mislim, senhore, da bi bilo najbolje, prodati ga. Možda će biti bolji kod novoga gospodara.«

»Onda dobro, Scipione! Ako dobiješ za nj 1200 milreisa (2500 K), bit ću zadovoljan.«

»Mogu, senhore, vrlo lako mogu dobiti za nj toliku svotu. Takva je roba prilično skupa.«

»Dobro dakle, Scipione, neka bude, kako rekosmo.«

Iza ovoga kratkog razgovora s gospodarem pošao je Scipio da obađe kolibe, u kojima je stanovalo roblje. Te kolibe okruživale su gospodarevu kuću, a bile su skoro sakrivene gustim lišćem sjenovita drveća.

Mrko su gledali crnci Scipiona sa svojih pragova, kad je obilazio njihove kolibe. Znao je nadglednik, da su i njih pekle rane Kandidove.

Kandido je ležao u svojoj tamnoj kolibi na mreži uzdignutoj od zemlje. Bijesnio je kao ljuto pseto na lancu. Nije se mogao ni okrenuti, a da mu se ne obnove ljute rane, koje mu je zadao oštri bič, kada mu se duboko usjekao u meso. Grdne psovke odzvanjale su kolibom. Srce mu je bilo puno žuči.

Da se je ovaj mah mogao na kakvom samotnom mjestu dočepati svoga gospodara senhora Rodrigueza ili nadglednika Scipiona, bila bi za nj prava slast, kad bi im sjurio facao (veliki nož) u grudi ili kad bi ih zadavio svojim jakim rukama. Nu sada se samo time tješio, da će možda ipak jednom doći žuđeni čas, kad će moći krvlju svojih mučitelja ugasiti silnu žeđu svoga osvetljivoga srca. Za odanost u volju Božju Kandido nije znao, jer bi najveći dio robova odrastao bez ikakve vjerske pouke. — Kandido i ostali robovi znali su, da će senhorita Marija doskora doći. No kako su robovi bili mrki i turobni, nije se moglo ni pomisliti, da će oni veselo pozdraviti taj obiteljski događaj.

»Nova senhorita, nova gospodarica!« srdito su šaptali robovi. »I onako nam je dosta gospodara, koji nas muče, što će nam još mušice ohole posjednikove kćeri!

Kamo sreće, da na putu . . . !«

Bezbožna usta stadoše sada užasno kleti plemenitu baštinicu, premda ona mnoge od njih još ni poznavala nije. Kandido je pošao i dalje. On je smišljao dapače crnu osnovu, kako bi upropastio plemenitu senhoritu, jer je znao, da bi tako najsigurnije ranio očevo srce.

Senhorita Marija

Kćeri brazilskog posjednika su vrlo brzo prošle godine školovanja provedene u zatišju samostana. Naravski da ju je iz početka vukla želja za milom domovinom Brazilijom, ali je poslije bila presretna

uz dobre sestre. Mnogo je toga ovdje naučila, a pored ostaloga stekla je osobito jednu spoznaju, koja je bila vrlo važna za čitavu njezinu budućnost.

Marija je bila plemenita i dobra srca pa je uvijek žalila siromašne robove radi njihove bijede.

Još kao mala djevojčica znala je ona često podići svoje ručice, da odvrati od kojega roba bič ili kakvu drugu oštru kaznu. Ova dječja sućut bila je drugima dosadna. Radi toga su znali često puta govoriti maloj senhoriti, da se robovi moraju kazniti, jer da su to izvanredno zločesti i sasvim pokvareni ljudi. Da ih batina i bič ne drže u stezi, njihovi gospodari ne bi bili nikad sigurni za svoj život. Pripovijedali su joj, kako su ti opaki Crnci često na grozan način umorili svoga »dobrog« gospodara ili mu što zapalili. Te zločine slikali su maloj djevojčici tako jakim bojama, da su je hladni srsi prolazili. Pa budući da su to govorili i pričali oni, koje je dijete silno ljubilo i štovalo, po sebi se razumije, da njihove riječi nijesu bile bez ikakova uspjeha. Premda je Marija još uvijek žalila siromašne robove, ipak se malo pomalo privikavala na prilike, i bivalo joj je bliže shvaćanje, koje se kroz stoljeća duboko ukorijenilo.

Ali sada je došla u Evropu, gdje se o ropstvu sasvim drugačije sudilo. Jedamput je prostodušno pripovijedala svojim drugaricama, kako njezin otac ima mnogo robova i kako ih daje često puta i do krvi šibati, ako štogod skrive. Djevojke su od čuda zalomile rukama i povikale sve u jedan glas: »Ah, to je užasno, to je sasvim nekršćanski!«

Marija je oborila glavu i zašutjela. Riječi: »To je sasvim nekršćanski!« ranile su njezino srce kao oštar bodež.

Njoj i njezinim drugaricama čitali su u blagovaonici životopis sv. Petra Klavera, »roba robova«. Dirljivi prizori iz života svečeva često su je do suza ganuli. Osim toga pročitala je nekoliko lijepih pripovijesti iz »Dalekih zemalja«, u kojima se također opisivao bijedni život kukavnoga roblja. Ovo ju je potaklo na razmišljanje. Sve jasnije bivalo joj je, kako je velika nepravda ropstvo.

»Zar nijesu i to ljudi,« govorila je sama sebi, »bića stvorena prema slici Božjoj, koja mogu trpjeti i radovati se kao i ja? Nijesu li i oni otkupljeni krvlju Sina Božjega, udovi tijela Kristova, braća i sestre svetaca pozvani kao i ja, da budu jednom u nebu vječno blaženi? A kako se postupa s njima? Zapostavljeni su, prezreni, zabačeni kao izrod ljudski, izjednačeni su s nerazumnim životinjama! Ljudi, njihova braća, niti ih tješe niti ih podupiru. Nemaju u svojoj bijedi dapače ni one utjehe, koju drugima pruža sv. vjera. Nemaju nikoga, tko bi ih poučio u utješljivim vjerskim istinama. Jedva će znati, da imadu u nebesima dobrog Oca, koji se za njih brine. — Tko će njima otkriti, da je Marija, tješiteljica žalosnih, također i njihova Majka? Jedva da se znadu prekrstiti. Najviše će znati izmoliti Očenaš, i to bez razumijevanja. To je sve. Nebo, zadnja utjeha potištenih srdaca, njima je nepoznat kraj. Umiru, a možda se ni jedamput nijesu ispovjedili. Idu u vječnost, a da nijesu znali, zašto su živjeli na zemlji.«

Ovakovim i sličnim mislima bavila se senhorita Marija u slobodnim časovima. Često je svršavala ove potajne razgovore sa samom sobom s odlukom: »O, ako opet dođem kući, sve ću, sve ću učiniti, samo da ublažim njihovu nevolju.«

Međutim činilo se, kao da će jedan događaj osujetiti njezinu želju. Marija je teško oboljela. Bolest, koja poče ništiti njezine sile, dovela ju je skoro do ruba groba. Liječnici se nijesu nikako nadali, da će senhorita ozdraviti. Ali Marija nije izgubila posve nade. I njoj su doduše dolazile tužne misli, da možda ne će više nikada vidjeti svojih milih roditelja. No ona se unatoč tomu uzdala, da će joj njezina nebeska Majka povratiti zdravlje.

Na zidu, koji je bio pred senhoritinim krevetom, visjela je slika bezgrješne Djevice. Pogled Djevičin bijaše blag, a s njezinih raskriljenih ruku sjale su zrake milosti. Majka Božja gledala je na bolesničin krevet, te se činilo, kanda govori svojoj miljenici: »Uzdaj se, kćeri! Zavjetuj se meni na čast, i ti ćeš ozdraviti.«

Senhorita je bila na smrt bolesna. Njezine ruke same se sklopiše, a usnice joj se počeše micati, kao kad je molila. To je trajalo nekoliko časaka. Iza toga zatvori bolesnica oči. Spavala je dugo i slatko. Kad se probudila, bolesti je skoro sasvim nestalo. Iza nekoliko dana posve je ozdravila i ostavila bolnicu. Poslije će nam sama senhorita Marija ispripovijedati, o čemu je govorila s Majkom Božjom u onom tajanstvenom razgovoru.

Povratak kući

Iza razgovora sa Scipionom još je stajao senhor Rodriguez na stepenicama svoje kuće. Uz njegove noge igralo se je bez ikakvog straha bezazleno malo Crnče. Gledajući tako u daljinu opazi fazendeiro, da

je netko u bjelini poput munje izletio iz podalekoga bujnog nasada. Ta bijela pojava jurila je na bijelom konju kao na krilima čežnje baš prema fazendi senhora Rodrigueza. To mora svakako biti čedo Brazilije, jer bi jedva tko drugi mogao tako sigurno sjediti na vilovitu konju. S jedne i druge strane te bijele pojave jahao je po jedan Brazilac. Kad se bijeli jahač malo više približio fazendi, poleti Rodriguez sav uzbuđen u sobu i povika: »Florindo, Florindo! Marija dolazi!« Rodriguez se odmah povratio na kućni prag. Oči su mu sjale od radosti. I Florinda, njegova žena, brzo izleti za njima. Na njezinu licu vidjelo se uzbuđenje majčina srca.

Nijesu dugo čekali. Mala konjanička četa sve se više približavala. Već ih je odvažna jahačica pozdravljala rupcem. Još samo jedan čas, i usopljeni se konji zaustaviše na tratini pred kućom.

To je bila uistinu Marija. Lako i okretno kao vila skočila je sa sedla i uskliknuvši radosno poletjela u zagrljaj presretnih roditelja. Ushićenje i veselje, što su osjetili roditelji, kad ugledaše milu kćerku, jedino čedo svoje, ne da se opisati.

Da, da, to je bilo isto dobro i pobožno dijete, koje je prije malo godina ostavilo očinsku kuću, onaj isti mili cvijet, u kojem se združila ruža s bijelim ljiljanom. Dapače se i onaj nježni dah djetinjske nevinosti, kojega obično s godinama sve više nestaje iz očiju i s lica, svjež i nepomućen rasprostirao po njezinu čelu kao čar sunčanoga proljetnog jutra.

»Ta, dođi, dođi,« reče Florinda skoro nestrpljivo, »dođi, hajdemo u kuću, pa nam pripovijedaj, kako ti je bilo.«

Svi se uputiše u kuću. Na stepenicama se još uvijek igralo ono malo Crnče. Drugi su htjeli proći kraj njega; no Marija uze dijete u svoje ruke, podiže ga i s veselim smiješkom privine na svoje grudi. Poljubi ga u crno čeoce i spusti na zemlju, a ono se poče opet veselo igrati.

Senhor Rodriguez nije se mogao dosta načuditi tome prizoru. Florinda je zbunjena čupkala svoje zlatne naušnice. Obadva rođaka gledala su također začuđeno, što to senhorita Marija radi. Tko bi mogao očekivati, da će bogata kćerka i baštinica senhorita Rodrigueza pomilovati ropsko dijete! — Da se to dogodilo kojom drugom zgodom, nema sumnje, da bi je roditelji ukorili radi te »nepristojnosti«. Ali budući da nijesu htjeli mutiti veselja ni njoj ni sebi, prešli su ovaj put preko toga kamena smutnje.

Ni robovima nije izmakao taj neobični prizor. Iz svojih koliba i obližnjih vrtova radoznalo su promatrali došljakinju. Taj događaj s Crnčetom brzo je poletio od usta do usta. Jedni su to tumačili ovako, a drugi onako. »To je učinila od velike radosti, što je opet kod kuće,« govorili su jedni. »Ah, to su samo djevojačke mušice,« nadovezali su drugi. »Kako se je poigrala malo prije s djetetom, tako će se igrati poslije s nama. Ne bojte se, ne pada jabuka daleko od stabla.« Treći su opet mislili: »Bilo što bilo, ne valja se prije vremena ni radovati ni žalostiti, nego je najbolje čekati budućnost, pa ćemo vidjeti, šta će nam ona donijeti.« Jedino je crna majka onoga djeteta bila zadovoljna. »Govorite vi, štogod hoćete,« uzvraćala bi ona na razne prigovore, »ja znam, da senhorita Marija nije onakova, kakve su druge senhorite.«

Otac i kćerka

Prošla su dva dana iza onoga prizora na kućnom pragu senhora Rodrigueza. Fazendeiro sjedio je u sobi i čitao novine.

Doskora uniđe u sobu Scipion.

»Koje dobro, Scipione?«

»Došao sam vam, senhore, samo reći, da mogu prodati Kandida.«

»Komu?«

»Franji Ribeiri, našemu susjedu.«

»Koliko daje za nj Ribeira?«

»Hiljadu dvjesta milreisa.«

»Dobro, za te ga novce može dobiti.«

Scipio je htio da ode. Već je držao kvaku na vratima u ruci, kad uniđe u sobu Marija. Senhorita je već otprije poznavala staroga nadglednika pa ga upita: »Kako ste, Scipione? Jeste li još uvijek onako zadovoljni i veseli?«

»Hvala na pitanju, senhorito! Ta zašto ne bi bio!«

»A kako robovi?«

»Ta znate sami, senhorito, da su to ljudi surovi, neuglađeni, tvrdoglavi i prkosni kao mazge. Čovjek mora imati mnogo strpljivosti s njima. Razumije se, da ih bez biča ne bi nitko mogao obuzdati.«

»Tako, tako, Scipione, dakle još uvijek trebate batinu i bič kao i prije?«

»Dakako, senhorito, baš kao i prije, drugačije ne bi čovjek mogao s njima na kraj izaći.«

Žalost je prekrila djevojčino lice. Znala je, koliko se boli i bijede krije u tim lako izgovorenim

riječima Scipionovim. A opet nije ni on tome bio kriv, već nesretni običaj one zemlje.

»Dobro, dobro, dragi Scipione,« reče Marija prijazno, »znam, da vjerno služite mojemu ocu. O robovima govorit ćemo još kojom drugom zgodom.«

»Kakogod želite, senhorita!«

Iza ovih riječi udalji se nadglednik. Dok se Marija razgovarala u sobi sa Scipionom, tamo među bananama šaptao je nešto Kandido sa svojom sestrom. On je saznao, da će ga senhor Rodriguez prodati drugom gospodaru. Nije mu doduše bilo stalo, ali je ipak žalio, što odlazi. Bojao se naime, hoće li radeći na drugoj fazendi naći zgode, da se osveti svome sadanjem gospodaru. Ali budući da je na svaki način želio iskaliti svoj gnjev na senhoru Rodriguezu, htio je još za vremena naći saveznika, koji će biti u blizini njegova starog gospodara.

Rodriguezovu roblju pripadala je u to vrijeme i sestra Kandidova imenom Angela. Ona je brata žarko ljubila, a usto je bila naprasita i osvetljiva baš kao i on. Kandido je dobro znao, da je i njoj težak ropski jaram i da duboko u srcu svom osjeća mržnju spram nasilnih gospodara. Radi toga je htio, da mu baš sestra bude saveznica u crnim osnovama. Zato ju je i poveo na potajno mjesto, da se s njom dogovori o toj stvari. Nijesu se dugo razgovarali. Kandido je izašao vesela lica ispod sjenovita krova od širokolisnih banana. Vidjelo se, da je našao dobru pomoćnicu za izvođenje svoje osnove.

Međutim je senhorita Marija ostala u sobi sama sa svojim ocem. Tiho je uzela stolicu te ljubezno i povjerljivo sjela tik uz njihaljku senhora Rodrigueza. Iza toga metnula je svoje ruke na njegova koljena, pogledala ga povjerljivo te počela nekako tajanstveno govoriti: »Tatice, moram ti nešto reći, čega ti još ne znaš!«

»A, vidi! Pa šta bi to bilo? Da čujemo, Marice!«

»Valjda se još sjećaš, tatice, kako sam bila bolesna, i to tako, te su liječnici skoro mislili, da mi nema spasa?«

»Sjećam se, drago dijete, no hvala dragom Bogu, On mi te sačuvao od smrti.«

»Da, ali da sam se skoro čudom spasila, to ne znaš.«

»Čuo sam, da su se mnogo za te molili.«

»Možda je i to pomoglo, dragi oče, ali mi je ipak radi nečega drugog Bog poklonio zdravlje.«

I sada je Marija pripovijedala svome ocu, kako je u času, kad je skoro svaku nadu izgubila, da će opet ozdraviti, pogledala na sliku bezgrešne Djevice i molila se. Tom zgodom došla joj je slatka i utješljiva misao, da se zavjetuje na čast »Prečiste Majke Božje«. »Pa vidiš,« nastavi Marija oduševljeno, »ja sam se zavjetovala i svečano obećala, da ću se zauzeti za siromašne robove, da ću ih poučavati i voditi putem spasa, ako samo ozdravim i povratim se u milu svoju domovinu. Moj se zavjet svidio dragomu Bogu, pa mi je radi toga i poklonio zdravlje i život. Zar ne, dragi tatice, ti ćeš mi svakako dopustiti da izvršim svoj zavjet?«

Da je Marija u drugim prilikama ovo zamolila senhora Rodrigueza, nema sumnje, da joj on toga ne bi bio dopustio bez ikakova prigovora. Ali sada joj se nije mogao protiviti.

»Budi bez brige, dijete moje! Ako je Bog primio tvoj zavjet, ja mu se također ne ću protiviti. Dapače sam pripravan da ti pomognem, te u djelo privedeš svoju pobožnu želju.«

»Hvala, hvala, oče!« klikne sretno djevojka i vrućim se cjelovom dotakne očeve ruke. »Znala sam ja, da je moj slatki tatica dobar.«

Marija je veselo ostavila sobu. Osjećala je, da je taj čas bio važan za čitav njezin život.

Senhor Rodriguez ostao je zamišljen u trstikovu naslonjaču. Sjetio se Crnčeta, što se igralo na stepenicama, i kako ga je Marija digla svojim rukama prema nebesima. Sad mu je bilo posve jasno, što je htjela Marija time označiti. Bio je to znak one uloge, koju će ona igrati među robljem svojega oca.

Prva vjerska pouka

Iz početka rastresalo je senhoritu Mariju štošta, čemu se ne da izbjeći, kad se čovjek vrati iz daleka svijeta: trebalo je preurediti kuću prema novim potrebama i uzvraćati brojne pohode. No čim je ona sve to posvršavala, počela je odmah izvađati osnovu svoga srca. Nju nije nigda smetnula s uma.

S malenom Crnčadi, koja još nijesu bila sposobna za rad, nije senhorita imala nikakvih teškoća, kada će ih poučavati. Ona je to učinila, kadgod je htjela. Ljubav, kojom je poučavala ovu nevinu dječicu, bila je prava zagonetka nevjerniku. Tek kršćansko srce moglo je shvatiti tu njezinu plemenitu požrtvovnost. Nego činilo se, da će senhoriti Mariji biti mnogo teže naći vrijeme zgodno za pouku odrasloga, za rad već sposobnog roblja. Robovi su čitav dan morali prilično naporno raditi na tropskoj sunčanoj žezi. Radi toga mislila je senhorita, da robovi ne će biti baš dobro raspoloženi za vjersku pouku, kad se pokasno uvečer umorni vrate s posla. Ona je zato zamolila svoga oca, da im skrati dnevni posao za pola sata. Nadala se plemenita senhorita, da će ovom doduše neznatnom olakšicom djelovati na crnačka srca, da lakše prigrle kršćansku nauku.

Za fazendeira Brazilca bio je to nečuven zahtjev, ali senhor Rodriguez nije se mogao oprijeti molbi svojega milog djeteta pa je bez prigovora udovoljio njezinoj želji. A Marija nije oklijevala, već je odmah počela s vjerskom poukom.

Bila je lijepa večer u mjesecu studenome. Doline su već ležale u sjeni. Samo su još zadnje zrake zapadnoga sunca pozlaćivale krošnje stabala na visokim gorama. Neumorna sabio (brazilska ptica pjevica) izvijala je u samotnom grmu svoje posljednje snažne melodije. Slatki njezini zvuci bili su puni, okrugli i jasni kao vodene kristalne kapljice, koje odskaču iza grma iz prskavoga šumskog vrela.

Dan prije priopćio je senhor Rodriguez svojim robovima dnevni red.

Već su se počeli sakupljati na livadi ispred gospodareve kuće. Marija ih je čekala. Napokon su se svi okupili. Senhorita ih je podijelila u dvije skupine.U jednoj su bili muškarci, a u drugoj ženskinje. Marija je bila u bijelu odijelu te se šetala između redova prijazno se smiješeći svojim crnim učenicima

i učenicama. Senhorita se pričinjala među tom crnom afričkom djecom kao mjesec, kad prolazi između mrkih oblačina.

Kad su svi bili na okupu, udari kćerka bogatoga fazendiera senhora Rodrigueza rukom o ruku i započne svoje prvo predavanje: »Mila moja braćo i drage sestre, pripazite sada dobro na ono, o čemu ću vam govoriti. Priopćit ću vam nešto, što će vas silno razveseliti i usrećiti. Pripovijedat ću vam o dragom Bogu, o presvetoj Djevici, našoj majci, i o lijepom nebu, našoj domovini.«

Od čuda zapanjeni robovi nijesu se mogli snaći, kad su čuli blage riječi senhoritine. Ta, kako ih i ne bi iznenadila ovakova prijaznost, kad su u svojem životu čuli samo osorne zapovijedi, oštre opomene i srdite psovke i od svojih nadglednika i od drugova. Mislili su, da te riječi prožete duhom kršćanske ljubavi dolaze iz drugog svijeta. Zato su svaku riječ svoje mlade gospodarice slušali otvorenih usta kao bez daha; nitko ni da zatrepti očima.

Marija je htjela ovaj put samo vidjeti, što znadu već o vjeri njezini novi učenici i učenice.

»Jesi li ti kada štogod čula o dragom Bogu?« upita Marija jednu djevojku.

Ova je bila izvanredno iznenađena tim neobičnim pitanjem i nije znala na nj ništa odgovoriti.

»Svakako si,« poče opet senhorita, »čula o njemu barem kakvu pripovijest?«

»Jest,« odgovori napokon djevojka, »nešto sam ipak čula.«

»Pa tko je dragi Bog?«

»Ne znam.«

»Znadeš li se prekrstiti?« pitala je Marija dalje sokoleći prijaznim pogledom robinju.

»To ću svakako znati.«

»Deder!«

Robinja je poslušala.

»Gle, gle! Dobro si se prekrstila,« pohvali je Marija. »Ali kaži mi, tko je onaj Padre (otac), kojega si krsteći se spomenula?«

Djevojka je šutjela, jer nije znala, što bi odgovorila.

»No reci samo, ne boj se, tko je onaj Padre?« poče je Marija sokoliti.

»Ne znam.«

»Je li Bog?«

»Može biti.«

»Da nije čovjek?«

»Možda; ne znam.«

Marija je isto tako pitala i nekoliko drugih, ali s jednakim uspjehom.

Tada podigne glavu iza leđa svojih drugova mlad Crnac kovrčaste kose. Smiješio se, a iza usnica bijeljela su mu se dva reda zubi. Mislio je, da će on znati odgovoriti svojoj senhoriti.

»Zar ne, Publije, ti znaš, tko je Padre?«

»Mislim, da će to biti padre vigario (otac vikar ili župnik).«

Marija se skoro nasmijala, kad je čula taj odgovor. Ali je odmah prevladala sućut prema siromašnim Crncima, koji radi potpunoga vjerskog neznanja tapaju u dubokoj tami. Bilo joj je da zaplače. Ipak nastavi:

»Znaš li, tko je naš Spasitelj, Isus Krist?«
Pitala je plećata i snažna momka. Mogao je prekoračiti dvadesetu godinu.

»Ne znam,« odgovori on.

»Ali tko je za nas umro na križu?«

»Naš Gospodin.«

»Tako je! Pa tko je taj naš Gospodin, je li Bog ili čovjek?«

»Ne znam.«

»Zašto je umro na križu?«

»Ne znam,« tužno odgovori Crnac.

Ta prva vjerska pouka bila je za pobožnu i sućutnu dušu mlade gospodarice pravo mučeništvo. Skoro svaki odgovor duboko je ranio njezino srce. Bilo joj je jasno, da je vjerski odgoj roblja posve zanemaren. Kršteni su doduše, ali to je sve: više se nitko za njih ne brine. Svakako je sigurno, da ti robovi ne slute, kakvu utjehu pružaju čovjeku u nevolji sveti sakramenti.

Marija ih je još koješta ispitivala. Samo joj je nekoliko starih žena reklo, da su se prije mnogo godina jedamput ispovjedile.

Senhorita se upravo prestrašila, kad je to čula. Ona je znala, da rob, snižen do životinje, vrlo lako popušta i već u ranoj mladosti postaje žrtvom velike raspuštenosti. Bojala se, da su možda duše tih crnih stvorova crnje nego što je njihovo lice.

»Ne, ne,« odgovorila je ona sama u sebi, »krv Isusova ne smije za vas biti izgubljena. Do zadnjega daha svoga života neprestano ću vam pokazivati stazu spasa.«

Sada je mlada senhorita opet obnovila onaj sveti zavjet, koji je učinila na čast Bezgrešne, kad je bila na smrt bolesna.

Marija nije htjela otpustiti svoju duhovnu djecu potištenu i tužnu, što ne znadu skoro ništa o svojoj vjeri. Da ih utješi, a i pouči, pripovijedala im je nekoliko najljepših crtica iz Svetoga Pisma: o raju i sreći prvih ljudi, o njihovu grijehu i kazni za nj, o milosrđu dobroga Boga, koji nam je poslao Otkupitelja, o čistoj Majci Božjoj i milome Djetetu Isusu, o nebu, u koje dolaze svi dobri i pobožni ljudi, i najsiromašniji, i robovi, o paklu, u kojem će zločinci uvijek gorjeti i t. d. Ništa nije ljudskome srcu i duhu tako blisko, ništa mu nije tako ugodno, ništa ga ne tješi i ne krijepi bolje od ovih posve jednostavnih, ali ipak tako uzvišenih kršćanskih istina, bar dok srce nije još posve pokvareno.

Ovo priprosto pripovijedanje mlade gospodarice vrlo se svidjelo siromašnim Crncima, u kojih je vjerski razvoj bio istom na stepenu dječje dobe. Njezin glas bio je nježan i mio, a živahan pogled i vedro lice razjašnjivali su mnogu nejasnu riječ. Kao što cvijeće, koje je sunčani žar napola već sažegao, počne dizati svoje čaške, kad na nj padne svježa noćna rosa, tako su i robovi svi podigli glave, kad im je govorila njihova mila gospodarica, a smiješak zadovoljstva i blaženstva odsijevao je s njihova crnog lica. Tako su je svojom radošću prvi nagradili baš oni, koje je htjela usrećiti. Međutim je sunce zašlo za brda. Prije nego su se Crnci razišli, reče im Marija, da se sutradan svi skupe na istom mjestu i u isto vrijeme kao i danas. Robovi su pošli prema svojim kolibama, ali nijesu govorili međusobno. Istom kad su došli u svoje

stanove, počeše hvaliti svoju mladu gospodaricu. Nijesu mogli naći dosta riječi, kojima bi izrazili svoje osjećaje prema senhoriti Mariji. Njezina ljubav i dobrota posve ih je zanijela. Sjetili su se sada i onog prizora s djetetom na kućnom pragu senhora Rodrigueza, kad je Marija kući došla. Nijesu više govorili kao prije, da su to samo djevojački hiri i ništa drugo. Sada su shvatili, da je onaj prizor s djetetom značio za njih zoru ljepših dana.

*

* *

Dok je Marija poučavala Crnce, odmarao se u nedalekom kiosku (hladnjaku) Scipio. Udobno je sjedio na amerikanskoj stolici od trstike i pušio cigarete.

Nadglednik je čuo sve, što je Marija govorila. Nije se mogao dosta načuditi. Takovo što nije još nikad doživio. Mlada, lijepa i bogata senhorita, jedinica uglednoga Rodrigueza, govori s robovima svoga oca kao sa braćom i sestrama! To je za Braziliju uistinu nešto novo i nečuveno. Stari nadglednik tresao je svojom sijedom glavom. Nježna, u bijelo odijelo obučena senhorita pričinila mu se kao nevini anđeo među crnim đavlima. Ipak se nije mogao otresti misli, da je ipak možda dobro, što radi gospodarica. Zamišljeno gledao je Scipio u kolute plavoga dima, što mu se izvijao iz cigarete. »Samo da mi ne bi odviše razmazila te crne vragove,« promrmlja napokon nadglednik. »Ja već dosta dobro poznam te crne stvorove. Bez biča ipak ne će ići.« S tom predrasudom uputio se Scipio prema svojoj kući.

Najljepši dan

Prošlo je pola godine. Marija je kao prava junakinja poučavala robove točno, savjesno i ustrajno. Njezin trud nije bio uzaludan. Premda su Crnci bili na oko tupi i nesposobni, da što nauče, ipak su prekrasno napredovali u njezinoj školi ljubavi. Sada su se znali prekrstiti i izmoliti Očenaš, Zdravo Marijo, Vjerovanje i druge obične kršćanske molitve, ali su i razumjeli, što sve ovo znači. Gospodarica im je sve to protumačila, a oni su zapamtili. Svi su bili poučeni u glavnim istinama svete vjere. Darovitiji su znali još više: naučili su ponešto čitati i pisati. I to su mogli zahvaliti samo dobroti i ljubavi senhorite Marije. Roditelji su se radovali krasnom uspjehu. I stari se Scipio čudio i govorio: »Što još ne će učiniti ta mala vještica! Nikada nijesam mislio, da su crnačke lubanje kadre toliko toga naučiti.«

Robovi su bili sada sretni. Marija ih je usrećila. I ona se silno veselila, što je njezino sjeme proklijalo i donijelo plod, pa se već u tajnosti svoga srca radovala velikoj obiteljskoj svečanosti, na kojoj će robovi prvi put sudjelovati i igrati glavnu ulogu. Vruće je naime željela, da se svi robovi i ropkinje, koji su dovoljno poučeni u istinama vjerskim, istoga dana zajednički pričeste.

I tu je bilo teškoća. Fazenda njezina oca bila je dosta udaljena od župnikova stana. Ona pak nije htjela, da njezini prvopričesnici prevale toliki put rano izjutra i još natašte, jer bi to umanjilo radosni zanos svečanosti. Činilo joj se, da bi bilo najbolje, da župnik na njihovu imanju obavi sveti čin. Bila je sigurna, da će taj revni svećenik, koji je i onako bio prijatelj njezina oca, rado prihvatiti taj prijedlog.

Radi toga počela je Marija pripravljati stvari nužne za tu svečanost. Kupila je dvije velike svetačke slike, koje je dala lijepo uokviriti. Osim toga nabavila je vaze za cvijeće, svijećnjake i t. d. S posebnom ljubavi i izvanrednim marom izrađivala je prekrasan pokrivač za oltar. Nitko u kući nije znao, zašto to sve Marija pripravlja, jer ona nije nikome ništa kazala, budući da je htjela sve iznenaditi.

Senhor Rodriguez je sve to promatrao, ali je šutio. Nijednom riječju niti ikakvim znakom nije pokazao, da ne odobrava njezin rad. On se naprotiv divio revnosti svoje kćeri. Često bi znao doći na prozor sa Florindom pa bi neopazice s tihim udivljenjem i nekim poštovanjem promatrao Mariju, koja je bila sva zaokupljena radom za siromašne robove. Često su mu tom zgodom suze potekle iz očiju, a onda bi rekao Florindi: »Ovo je naše dijete pravi anđelak.«

Senhor Rodriguez mislio je iz početka, da će se na njegovim prihodima sigurno opaziti gubitak vremena od ono pola sata, koje je bilo određeno za vjersku pouku. No doskora se uvjerio, kako je njegov strah bio neosnovan. Robovi učeći kršćanski nauk nijesu postali samo pobožniji nego i marljiviji. Sada su radili marljivo iz ljubavi i požrtvovnosti, dok bi prije i ono, što bi učinili, radili samo napola neprestano škiljeći na bič i pesnice svoga nadglednika. Ta njih je Marija naučila, da pri svome poslu dignu pogled prema nebu i da za sav svoj rad očekuju plaću na drugome svijetu. Osim toga neprestano im je lebdjela slika njihove gospodarice, pa je pomisao, da njoj služe i da nju razveseljuju, zasladila mnogu kaplju znoja.

»No, Scipione,« reče jednom senhor Rodriguez, »kako robovi? Trebaš li još bič?«

»Bič, senhore, ne trebam, otkako je senhorita Marija stupila među roblje sa žezlom blagosti. Iz početka sam se malo bojao, kad sam vidio, kako na posve neobičan način opći s robovima, ali kasnije sam se uvjerio, da mala princeskinja dobro razumije svoj posao. Ne bio ja, senhore, Scipio, ako vaši robovi nijesu u cijeni poskočili za dvadeset posto.«

Rodriguez se blaženo smiješio. Eto, čak mu je i tvrdi Scipio pohvalio kćerku. Uz dosadašnje iskustvo to ga je još snažnije potaklo, da ne stavlja nikakve granice njezinoj velikodušnosti.

On ju je dapače i branio, ako joj je tko radi njezina djelovanja prigovarao. A bilo je i takovih. Isticali su se ponajprije neki ugledni Brazilci iz okolice, a zatim osobito nekoliko bogatih rođaka senhora Rodrigueza. Svi su oni tvrdili, da nikako nije u redu, što se kći tako uglednih roditelja ponizuje radeći za »glupe robove«. Radi toga su Rodrigueza često i ozbiljno korili.

»Pustite je samo,« branio bi otac svoju jedinicu, »ona se tome veseli, i to je usrećuje, pa zašto da joj otimam tu sreću. A osim toga Marija je anđeo, dok smo mi siromašni grješnici. Priznajem rado, da nijesam vrijedan takva djeteta. Nikad nijesam mislio, da kršćanska vjera može tako oplemeniti srce čovječje. Velim vam otvoreno, da je njezin nevini život meni samome neprestana pouka.«

I tako je Marija radila mirno i nesmetano. Bila je sva sretna, što je mogla izvršiti svoj zavjet. Jednoga dana sjedila je senhorita u sjenovitoj verandi pred

kućnim vratima. Na njezinim koljenima ležalo je vezivo, koje je bilo već skoro posve gotovo.

Pred njom je stajao senhor Rodriguez, koji je bio upravo dojahao kući te je nekako zamišljeno gledao, kako Marija radi. Dosada mu još nije rekla, čemu ta mala umjetnina, koju je s tolikom ljubavi dogotavljala. Senhor Rodriguez nije htio preuraniti pitanjem, da je ne bi doveo u nepriliku. — Marija je pak mislila, da ne smije oca ostaviti dulje u neizvjesnosti.

»Hodi, tatice,« reče mu senhorita i pomakne se na kraj klupe, »budi tako dobar pa sjedni malko kraj mene, jer ti imam nešto reći.«

»No dijete, što bi to moglo biti?«

»Oče,« poče ona i pogleda ga svojim milim i nevinim očima, »naši su robovi već toliko pripravljeni, da bi se mogli ispovjediti i pričestiti.«

Ove su riječi posve iznenadile senhora Rodrigueza. I on je bio jedan od onih Brazilaca, koji su doduše svim srcem i dušom bili katolici, a htjeli su također, da ih i drugi takvima drže, no ipak su mislili, da je ispovijed i Pričest tek za žene, a muževima da to ne pristaje.

U svome životu on se samo jedamput ispovjedio, i to onda, kad je svoju Florindu vodio k oltaru, da se s njom vjenča. To je bio običaj, koji ni senhor Rodriguez nije htio propustiti.

Sigurno ga je katkad savjest korila, što tako slabo sudjeluje u vjerskom životu. Ali taj mu je način života bio sasvim ugodan. Pa onda toliko odličnih muževa radilo je isto tako. Zašto da on bude među njima neki »pobožnjak«. Navika i obzir ljudski odvraćali su ga tako od primanja sv. sakramenata.

Ali zato su ga sada prostodušne riječi njegove kćerke pogodile u dno srca. Neprestano mu je u svijesti odjekivao djetinji nevini glas. Bivao je sve uzrujaniji. Savjest mu se uzbudila svom snagom i potresla dušu do temelja. Senhor Rodriguez bio je poznat kao dobar katolik, pa zar da on dopusti, da ga njegovi robovi zastide ovim vjerskim činom?

Činilo se, kao da je prvi put čuo iz usta Marijinih riječi, koje mu se nijesu osobito milile. Po njegovu čelu kao da se prevukla nekakva sjena. Jedan čas je bio zamišljen.

»Ispovjediti se i pričestiti,« progovori napokon polako; »ne, dijete moje, to nije moguće izvesti. Zar ću svake nedjelje slati po jednog ili dvojicu robova, da se priprave i da prime sv. sakramente? Mislim, da to ne će biti moguće. O tom treba još mnogo razmišljati.«

»Dragi tatice,« reče Marija ganutljivo, »nijesam ni ja to tako zamislila, nego sam bila nakanila, da svi zajedno prime svete sakramente.«

»To — to će biti još teže,« odgovori senhor Rodriguez, a pogled mu postade neveseliji. Marija sleže ramenima. Činilo joj se, kao da se njezin otac načelno protivi primanju svetih sakramenata. Žao joj je bilo, kad je vidjela, da se u nazorima razilaze sasvim baš u onoj stvari, do koje je njezinu pobožnom srcu toliko stalo. Otac je opazio, da su njegove riječi nepovoljno djelovale na kćerku, pa se požurio da ih ublaži. »Ti si, Marijo, razumna djevojka, pa znaš, kako je daleko župni stan. Kad bih ja htio poslati četrdeset robova — ili koliko bi ih moglo primiti sakramente ?« . . .

»Tatice,« osokoli se Marija pa ga prekide, »tako nijesam ni ja mislila. Moja je osnova bila zamoliti oca vigaria, da on ovamo dođe. On bi mogao ovdje sve robove ispovjediti pa onda sutradan čitati sv. Misu — znaš li gdje? — u crvenoj sobici. Za oltarić sam se ja već pobrinula. Slike sam također nabavila, a vezivo za oltar bit će danas gotovo.«

Ova je osnova iznenadila senhora Rodrigueza, ali ga je i umirila. Tako će se čitava stvar moći posve u tišini obaviti. Čelo se je senhorevo razvedrilo, a Marijino lice prekrila je mila i nevina radost. Dapače kad se otac s njom stao još i potanje dogovarati, kako bi se ta osnova dala najlakše izvesti, senhorita Marija bila je presretna.

»Dragi tatice, zar ne, da smo se mi vazda lijepo razumjeli?« Otac joj je odgovorio poljubivši je u nevino čelo.

Iza tri nedjelje osvanulo i Bezgrešno Začeće, dan, koji je senhorita Marija na osobiti način svetkovala. U predvečerje te velike svetkovine bila mala crvena soba puna života. Robovi su ulazili i izlazili noseći cvijeće i vijence, dok je njihova senhorita uređivala krasan oltarić. U sredini oltara sjala se slika bezgrešne Djevice, okićena ljiljanima i ružama. Bila je to ona ista slika, pred kojom se Marija nekoć zavjetovala. Sada eto ona svjedoči, da je senhorita vjerno ispunila svoj zavjet.

Doskora pretvorila se malena sobica u krasnu, milu kapelicu.

Padre vigario nije još došao. Njega je Marija željno očekivala. Ali čuj, kroz otvoren prozor već dopire topot konjskih kopita. »Padre vigario, padre

vigario!« poče se šaptati na sve strane. Iza malo časaka stao je znojni konj pred kućnim vratima.

Revnoga su svećenika u kući senhora Rodrigueza uvijek rado primali i kao svoga gosta srdačno pozdravljali. Sluga prihvati misionareva konja, a senhor povede svoga prijatelja u kuću, da se malo okrijepi.

Premda se padre vigario bio dobro umorio dugim jahanjem, opet je doskora ustao i pošao da ispovjedi roblje. Nije ih bilo teško ispovjediti. Marija ih je tako pomno pripravila, da se svećenik upravo čudio.

Sutradan izjutra odigrao se u crvenoj sobici dirljiv prizor. Kod lijepo urešenoga oltara stajao je svećenik i čitao sv. Misu. Pred oltarom klečao je senhor Rodriguez sa svojom ženom Florindom i kćerkom senhoritom Marijom. Iza njih poređali se u polukrugu robovi crni poput ebanovine. Bilo je tu muževa i žena, momaka i djevojaka.

Sabrani tako u pobožni zbor svi su bili svečano raspoloženi i sjedinili su se u žarkoj molitvi, koja se nije dizala prema nebu na oblacima tamjana, nego na daščima cvjetnog mirisa, koji se vio iz bezbrojnih čašaka.

Približavao se čas svete pretvorbe. Vani je sjalo jutarnje sunce, a ptičice su milo pjevale. Unutra je drhtao zvuk zvončića i tiho se razlijegao grobnom tišinom. Marija je pobožno digla oči na tajanstvene prilike, koje su bile u rukama svećenikovim.

»Gle, vječni Oče,« tako se ona molila, »prikazujem ti tijelo i dušu Sina tvojega a s njim i svoje tijelo i svoju dušu, da se smiluješ mojim roditeljima

i svima, koji su ovdje prisutni. Smiluj se osim toga svim robovima prostrane Brazilije, koji te još ne poznaju.«

Kad se približio čas svete pričesti, Marija se silno obradovala, a njezina radost bila je tim srdačnija i slađa, što joj se nije nadala. Prvi, koji se je približio k oltaru, da iz ruke svećenikove primi svetu pričest, bio je — njezin otac. Senhor Rodriguez, koga je ganula i poučila revnost njegove kćerke, sinoć se potajno izmirio s Bogom u svetoj ispovijedi. — Iza oca pristupila je majka svetoj pričesti, a onda senhorita Marija u bjelini anđela. Sad je došao red i na robove. Svi su bili ganuti svetošću ovoga časa. Za najveći dio robova bila je to prva sveta pričest. Padru vigariu blistale su suze u očima.

No bio je još netko ovdje, tko se još nije mogao odlučiti, da primi svete sakramente, ali je ipak napeto pratio taj neobični i ganutljivi prizor. Ostraga iza teške zavjese od damasta blizu vrata klečao je stari Scipio. Njegovo je tvrdo lice drhtalo. Kao da je htio silom pritajiti snažan dojam, kakova doonda nije iskusio.

Ne može se izreći, koliko je čuvstava radosti, utjehe i zahvalnosti ostavila ova svečanost u srcu svakoga roba.

Dobri Crnci bili su presretni, pa kad ih je danas pohodio njihov gospodar pri zajedničkom ručku, rekli su mu svi jednoglasno: »Još nijesmo doživjeli dana, koji bi bio tako lijep, kao što je ovaj.«
I senhoriti Mariji bio je taj dan najljepši u životu.

Angela

Baš je bilo vrijeme, kad su se robovi vraćali s posla iz polja i nasada. Pjevajući i šaleći se išli su robovi senhora Rodrigueza prema gospodarevoj kući. Među ostalima bila je i jedna djevojka, koja je neprestano zaostajala, da sada ovdje, sada ondje istrgne po koji šumski cvjetić.

Za kratko vrijeme nabrala je čitavu pregršt najljepšega cvijeća: mučenica, kaćuna i drugih prekrasnih čeda brazilskog cvjetnog carstva. Iz ove množine cvijeća, što je ubrala, izabrat će najljepše cvijetke, pridodat će nešto bujne lepezaste trave i kićenog lišća pa će od svega toga saviti prekrasnu kitu.

Toj robinji bilo je ime Angela. To je bila ona ista Angela, koja se nedavno potajno razgovarala sa svojim bratom Kandidom među bananama. Tada mu je obećala svoju pomoć, kad on bude izvodio osvetničku osnovu. No o tome se onda još nijesu bili pobliže dogovorili.

Angelino srce u srži svojoj nije bilo nipošto zlobno. Ono je dapače bilo osjetljivo za sve ono, što je dobro i lijepo. Ali teške kušnje ropstva i s njim skopčana poniženja napunila su dušu njezinu ogorčenjem spram onih, koje je smatrala svojim tlačiteljima. Zao čovjek mogao je tako djelovati na njezinu živahnu i osveti sklonu ćud, da bi ona i velike zločine počinila. Prava je sreća bila za nju, što nije više kraj nje bilo brata, koji je na nju upravo đavolski utjecao. Međutim je Marija stala kao bijeli anđeo mira između Angele i Kandida i njegovih crnih osvetničkih osnova. Njezina neporediva dobrota i ljubežljivost

sasma su osvojili Angelino osjetljivo srce. Marija je zamolila roditelje, da joj Angela bude neko vrijeme pomoćnicom mjesto sobarice. Tako je robinja bila sada u neposrednoj blizini svoje mlade gospodarice. Nikad ovdje nije čula neprijazne riječi, ali je osjetila mnogo dobrote i ljubavi. Iz glave vjerne robinje nestalo je svih osvetničkih osnova. Ona bi za svoju dobru senhoritu svaki čas u vatru skočila.

Angela je napravila lijepu kitu, koja se i njoj samoj vrlo sviđala. S tom kitom došla je pred svoju mladu gospodaricu pa joj je rekla: »Senhorito, Angela bi vam htjela iskazati svoju zahvalnost.« Uz ovo malo riječi pružila je kitu svojoj gospodarici.

Marija ju je prijazno primila. »Ta, to je prekrasna kita!« reče senhorita sva razdragana šarenilom boja. »Jesi li je ti sama napravila?«

»Da, senhorito, Angela ju je napravila, pa ako se ona senhoriti sviđa, Angela će joj još mnogo takvih kita napraviti.«

»Hvala, hvala, Angelo, na tvojoj dobroti. Ova mi se kita vrlo sviđa. Stavit ću je u čašu, da ostane dugo svježa i da me razveseljuje. — Kako je, Angelo, jesi li zadovoljna?«

»Da, senhorito, sada sam zadovoljna. Imala sam majku, sestru i dva brata, ali nemilosrdna gospodara. Često sam morala gledati, kako tuku i zlostavljaju moju majku, a braću mi privezanu na kolac remenjem biju tako, da su mlazovi krvi tekli niz njihova leđa. Oni su jaukali i savijali se od boli kao crvi, kad ih čovjek nogom gazi. A ja bih onda otišla pa bih se sakrila u kakav kut te bih gorko, gorko plakala.

Kasnije nas je naš gospodar prodao. Najprije moju majku. Taj rastanak bio mi je vrlo težak. — Iza nje prodao je moju sestru i brata, svako posebnom gospodaru. Ja i Kandido, moj stariji brat, dospjeli smo ovamo senhoru Rodriguezu. I ovdje sam bila nesretna i mnogo sam plakala, budući da sam bila daleko od svojih milih. Tada nijesam još ništa znala o dragom Bogu niti o milom djetetu Isusu, koje i nas Crnce ljubi, a ni o presvetoj Djevici, koja je također i naša Majka. Ni o nebu nijesam ništa čula, gdje ćemo biti s anđelima i svecima uvijek, uvijek sretni, ako samo na zemlji budemo dobri i sve strpljivo podnesemo Bogu za ljubav. No dobra je senhorita poučila nas siromašne robove, pa smo sada i mi veseli i sretni. Sada obavljam svaki svoj posao s dvostrukim marom pa se i ne tužim, ako mi je štogod teško. O, kad bi također i moja dobra majka, siromašna braća i sestra toliko znali o vjeri, koliko ja znadem! Tada bi i oni bili tako sretni.

Svaki dan se molim dragom Bogu, da i njima dade ovako dobru gospodaricu, kakvu ja imam.«

To je bilo prvi put, da je Angela svojoj gospodarici posve otkrila svoje srce. Bio je to znak potpuna povjerenja.

Senhorita Marija bila je silno ganuta. Ovo pripovijedanje Angelino još joj je jasnije otkrilo bijedu siromašnih robova. Marija se tješila, što je bar nekoliko njih usrećila. U njezinim očima zablistale su se suze. Još se jedamput zahvali Angeli te onda pohiti kući. Bila je taj čas sretnija i zadovoljnija, nego da je kakvo kraljevstvo stekla.

Kitu cvijeća stavila je pred sliku bezgrešne Djevice, pred onu istu sliku, pred kojom se u bolesti za-

vjetovala, da će se zauzeti za siromašne robove. Iza toga pošla je u drugu sobu, u kojoj su joj otac i majka sjedili i razgovarali se. Govorili su o svojoj jedinici. Oboje zašutješe, kad je Marija unišla, i zagledaše se u nju, jer joj je lice bilo preobraženo.

U kutu te sobe na malenu stolicu stajala je košarica, u kojoj je bio Marijin ručni rad. Ona pođe tamo da uzme košaricu. Preko nje su bile novine samo prebačene. Marija nije nikada čitala novine. I sad bi ih bila nekamo odložila, da nije nešto u njima opazila, što ju je posebno zanimalo. Otac i majka pozorno su je promatrali. U Braziliji je baš tada bilo burno doba izbora za sabor.

Novine su skoro svaki dan silno uzbudile čitavu zemlju. Senhor Rodriguez je mislio, da baš te vijesti zanimaju njegovu kćerku. »Zar ne, Marijo, da su izbori burni?« upita otac, nakon što ju je neko vrijeme promatrao.

»Na kakve ti to, oče, izbore misliš?«

»No, pa zar nijesi baš sada čitala o izborima? Ta o njima govori čitava Brazilija.«

»Ja o tom ništa ne znam, dragi oče! Mene zanima nešto posve drugo. Eto baš sam sada čitala, da u našem carstvu imade oko dva milijuna robova. To su sve sami nesretni ljudi, za koje se nitko ne brine, da ih usreći.

(Brazilsko carstvo osnovano je 1822. Događaji, o kojima govorimo u ovoj pripovijesti, zbivaju se u doba posljednjeg cara Pedra II. od g. 1831. Njega je 1889. zbacila s prijestolja vojnička revolucija. Od toga vremena Brazilija je republika.)

To mi je vrlo teško i silno me žalosti. Ah, tata, kad bih mogla, sve bi ih otkupila, ili barem malenu djecu toga bijednog roblja.«

»I onda bi ih sigurno pustila da lutaju po svijetu bez kuće i kućišta i bez gospodara, koji će se za njih brinuti?«

»Ne, ne,« odvrati Marija. »Ja bih sagradila prostrane kuće, u koje bih ih mogla smjestiti. Osim toga podigla bih još i škole. Onda bih po mogućnosti zovnula što više dobrih sestara i učiteljica, kakve sam ja imala u Evropi. One bi djecu hranile i odijevale, pobožno ih odgajale i poučavale, riječ u jednu, one bi ih usrećile.«

»Ha, ha, ha, gle ti mojega odvjetnika! Znaš šta, Marijo! Pobrini se, da te izaberu u sabor! Ovaj će se put sigurno raspravljati i o robovima. Svojim vatrenim govorima ti ćeš skupiti mnogo pristaša i stvoriti jaku stranku, i jednoga lijepoga dana bit će Brazilija zemlja bez robova.«

»O, to bi bio sigurno blagoslovljen dan za cijelu Braziliju!« odvrati Marija. »Kako bi, tatice, bilo lijepo, kad bi i ti štogod pridonio, da taj sretni dan što prije osvane!« Lice mlade senhorite je sjalo, kad je izgovarala te riječi.

Senhor Rodriguez se blago smiješio radujući se čistom žaru revnosti svoga djeteta. »Tko zna, što se može još dogoditi,« odgovori on; »ali svakako se to ne će tako brzo ostvariti.«

Međutim je Marija izvadila svoj ručni rad iz košarice, izašla iz sobe i pošla da sjedne pred kućom na klupu. To je bilo njezino najdraže mjesto.

Jedva je prešla preko praga, kad se Rodriguez okrene Florindi i reče: »Ženo, naša je Marija zaista

čudno dijete! Ne mogu se dosta nadiviti njezinoj razboritosti. Baš se sada, kako znaš, govori i piše o ukinuću ropstva. Ali pazi! Mudra gospoda u salonu, državni savjetnici i ministri zadovoljit će se naprosto time, da se robovima samo dade sloboda, a onda će ih prepustiti udesu. Oni će robovima pribaviti tjelesnu slobodu, ali im nije ni na kraj pameti, kako da ih usreće.«

»To je posve razumljivo,« odvrati Florinda. »U te gospode će zaključivati samo hladni razum, a Marijine misli pokreće srce, i to srce puno kršćanske ljubavi.

Susjed senhora Rodrigueza

Saborski i općinski izbori, koji se u Braziliji ponavljaju svake četvrte godine, bili su već počeli. Svaka je stranka grozničavo nastojala izvojštiti prvenstvo. Tu se nije štedjelo ni s novcem ni s obećanjima, a ni s prijetnjama, samo da pobijedi kandidat one stranke. Često bi tkogod potegao i bodež ili ispalio iz busije ubojito zrno, ako nije mogao uspjeti riječima ili novcem. Izborni boj nijesu pratili samo muževi nego i žene, dapače i sama djeca bavila su se time s velikim zanimanjem. I ovaj put je bjesnjela žestoka borba. Već su iz raznih krajeva stizale vijesti o mnogim umorstvima i drugim krvavim prizorima. I današnje novine donijele su dosta ovakovih stvari. Senhoru Rodriguezu bilo je drago, što Marija nije čitala tih grozota, jer se ovaj puta i on živo umiješao u izbornu vrevu, pa bi je zato ona umorstva mogla silno uznemiriti, dok ovako ništa i ne sluti.

Budući da je senhor Rodriguez bio bogat i ugledan, nije se nikako moglo na nj zaboraviti u vrijeme izbora. On je ovaj put dopustio, da ga njegova stranka izabere za vođu. Što se više približavao odlučni čas izbora, to su se žešće borile sve stranke. Činilo se, kao da će pobijediti senhor Rodriguez. Pismo za pismom, glasnik za glasnikom donosili su povoljne vijesti.

Rodriguez je baš sjedio u sobi i govorio s Florindom, kako se nada, da će u ovim izborima njegova stranka pobijediti. »Zadnji i predzadnji put podlegli smo, ali nadam se, da nam ovaj put pobjeda ne će izmaknuti.«

Senhor Rodriguez nije niti u snu slutio, što se u isto vrijeme događalo na drugom mjestu.

* *
*

Glavni Rodriguezov protivnik u izborima bio je njegov najbliži susjed Francisko Ribeira, strastven i častohlepan čovjek. I Ribeira je imao velik posjed, pa se dosta dugo vremena moglo reći: Francisko Ribeira najbogatiji je čovjek nadaleko i široko; ni senhor Rodriguez ne može se s njim mjeriti. Ali izborne borbe i častohleplje skoro su sasma uništile lijepi imutak toga strastvenog čovjeka. Kad god bi nakon četiri godine započeli novi izbori, Ribeira je slabo mario za ženu i za dijete i za svoje posjede. Samo je za jedno živio — za izbore. Svojoj stranci davao bi goleme svote novca, kadgod bi to zahtijevale njegove častohlepne osnove. Njegov posjed bio je opterećen tako velikim dugovima, da se moglo si-

gurno reći, da će ga napokon izgubiti. Ovi su ga gubici doduše silno boljeli, ali se je ipak jednom pomišlju tješio: dosad je njegova stranka uvijek odnijela palmu pobjede.

Ali ove godine kanda mu se sreća ne će nasmijati. Prema vijestima, koje su mu danomice stizale, pobijedit će senhor Rodriguez. Ta pomisao bila je strašna za Ribeiru. Kao sablast kakva pratila ga je i nije mu dala mira ni danju ni noću.

Više dana hodao je on okolo smišljajući crne osnove. Vidjelo se na njemu, da mu se nekakva neobična misao vrze po glavi. Još su uvijek stizale neugodne vijesti iz raznih mjesta njegova izbornog kotara. Ribeira ih je primao na oko hladno. Ali čim bi se vjesnici udaljili, on bi sav bijesan stisnuo pesti i povikao promuklim glasom, da su mu usnice od bijesa drhtale: »Ha, Rodriguezu, ne ćeš uspjeti!«

U predvečerje prvoga izbornog dana, baš u isto vrijeme, kad je Rodriguez sjedio s Florindom i u pouzdanu razgovoru koješta nagađao o svojoj pobjedi u izborima, dođe Ribeira pred senzalu (kolibu) jednog roba i vikne: »Kandido!«

Rob izađe. Bio je jak, plećat, čvrstih mišica i drska pogleda. To je bio onaj isti Kandido, kojega je Rodriguez prije malo vremena prodao Ribeiri.

»Što želi moj gospodar?«

»Kandido, bi li se usudio navaliti na bika u polju pa ga izbosti?«

»Moj gospodar znade, da se Kandido ne boji; to mu ne bi bilo prvi puta.«

»Ali kad bi bik imao ljudsku glavu i na dvije noge hodao?«

Rob se nakesi, a između usnica njegova crnog lica škrinuše dva reda zubi bijelih kao snijeg: »I kad bi imao još i rogove kao vrag, Kandido se ne bi bojao!«

»Poznaš li ti, Kandido, robinju senhora Rogrigueza, Angelu?«

Kandido se začudi tome pitanju.

»Poznam je, ona je moja sestra.«

»A da li se ti katkada sastaješ sa svojom sestrom?«

»Vrlo rijetko.«

»A zašto je češće puta ne pohađaš?«

»Ne smijem. Dapače sam saznao, da na me dobro paze.«

»Tko ti brani?«

»Mislim, Angelin gospodar, senhor Rodriguez.«

»Mrziš li ti, Kandido, senhora Rodrigueza? Govori iskreno!«

»Mrzim ga, senhore, kao otrovnicu zmiju!« Oči se Crnčeve zakrijesiše.

»A što se čini, Kandido, s otrovnicom?«

»Valja je ubiti, senhore!«

Fazendeiro turi ruku u džep i izvadi punu šaku novaca.

»Evo, Kandido, ovo je tvoje. Hajde, pa ubij zmiju! Ali još danas, jesi li razumio? Angela će ti pomoći.«

Crnac je požudnim pogledom prebrojio novac i keseći se turio ga u džep. Zatim pođe u senzalu, uzme svoj dugi facao (nož), pograbi samokres, koji je držao na tajnom mjestu, i odvuče se nekuda pjevucka-

jući pjesmicu. Podmukli Ribeira gledao je neko vrijeme za robom. »Stvar je u sigurnim rukama,« govorio je Rodriguezov susjed u sebi. »Kandida dobro poznam. Nadaleko i široko nema tako smjela momka, kao što je on. Osim toga Kandido mrzi Rodrigueza kao đavla. — Ha, senhore Rodriguezu, još ćemo vidjeti, tko će o izborima prevagnuti: konac djelo krasi!«

Dok je Ribeira tako u sebi govorio, već je Crnac prešao preko ograde u obližnju livadu, i već ga je nestalo iza gustoga lišća nedaleko šumice.

Gospodar Kandidov okrene se na peti i pođe kući. Nitko nije bio svjedok njegova razgovora s robom, nitko osim jednoga — Onoga, koji nad zvijezdama stanuje te upravlja udesima ljudskim kao potocima — nitko osim sveznajućega Boga.

Kandido

Kandido je otišao najprije u krčmu. Tu je zatražio čašu jakoga slatkog vina i brzo ga je ispio. Iza prve čaše naručio je drugu i treću. Kada je Kandido mislio, da mu je dosta, izvadi srebrni talir, plati piće i ode. Mnogi se znadu u krčmama oduševiti za kakav smjeli čin. Ali to oduševljenje ne potječe od spoznaje uzvišenoga, plemenitog cilja. Dapače, da se netko uzmogne tako oduševiti, mora najprije da od pića postane duševno mamuran, ako hoće, da štogod izvede. To je raspoloženje za zločin, u kojem se bježi od jasnoga svijetla bijeloga dana.

U vendi je Kandido htio da nađe onu srčanost, koje mu je trebalo za njegovo zlodjelo. Pa zaista on

ju i našao. Iz početka, kad je istom čuo krvavi nalog, nije mu bilo baš ugodno pri duši. Kao munja potresao je njime glas savjesti. No sada mu je žestoko piće posve pomutilo pamet. Tupoglav kao živina pošao je iz vende na svoje zlodjelo. Još prije sunčanoga zapada stigao je do posjeda senhora Rodrigueza. Njegova je namjera bila, da se prije mraka dogovori s Angelom. Htio je, da ga ona pobliže uputi, kako će najlakše izvesti svoju osnovu. Nadao se, da će mu Angela svakako ići na ruku. Znao je on doduše, da se iza njegova odlaska na fazendi senhora Rodrigueza mnogo toga promijenilo. Ipak je vjerovao, da ga njegova sestra ne će ostaviti na cjedilu.

Na uzvišenijem mjestu prostrana pašnjaka, koji je bio pun grmlja i drveća, nalazio se gust šiprag. Mnogobrojno rašće splelo se u tome šipragu u prekrasni lisnati i cvjetni plašt. Iz ovoga sigurnog skrovišta mogao je Kandido pregledati ovelik dio Rodriguezove fazende.

Baš je bilo vrijeme, kad su se robovi vraćali s posla. Rodriguezovi robovi pjevali su, fićukali i šalili se. Kandido se nije mogao dosta načuditi tome veselju. Provukao je glavu kroz grmlje pa je iz svoga skrovišta nesmetano motrio ljude, koji su četimice prolazili pokraj njega. Ostraga iza svih ugledao je napokon i Angelu. U ruci je držala nešto krasna šarena cvijeća te je gledala sad desno sad lijevo, skočila sad k ovome sad k onome grmu i pomnjivo ubirala ovdje svijetli karamfil, ondje opet koju mučenicu ili krasni rascvjetani štitac. Sve to cvijeće slagala je u kitu i držala je u lijevoj ruci.

Kandido je pozorno pratio sve njezine korake i kretnje. Angela je ugledala cvijećem obrasli grm, u

koji se Kandido sakrio. Ona se približi grmu kao hitra leptirica, što leti od čaške do čaške, od cvijetka do cvijetka. Već je bila počela marljivo i veselo brati cvijeće, kojega je tu bilo u izobilju. Kandido se tako umirio, da je skoro i dah svoj zaustavio. Neko vrijeme pričeka, a onda šane tiho, ali ipak tako, da je ona čula. »Angelo!« zovne je on, a u isti čas provuče svoju crnu glavu kroz mirisave i rascvjetane šeboje.

Kao nemirno dijete, kad nešto vrlo teško sanja, prepade se Angela i htjede pobjeći.

»Ne viči, Angelo, i ne bježi, već ostani, jer ti imam nešto reći.«

Ona je poslušala, ali je od iznenađenja još uvijek drhtala.

»Angelo, zar ne misliš više na svoga Kandida?«

»Tko to veli? Svaki dan mislim na te.« I doista je to bila istina, jer se danomice za nj molila.

»Svakako me više ne voliš?«

»Zašto ne, Kandido? Dapače te volim više nego prije.«

»A zašto te ne smijem javno pohoditi?«

»Nijesam ja tome kriva. I vrlo mi je žao, da drukčije ne može biti.«

»Hoćeš li učiniti nešto meni za volju?«

»Vrlo rado, samo ako mogu.«

»Dobro, onda mi odgovori na nekoliko pitanja. Stanuješ li još u onoj staroj kolibi?«

»Ne. Svakog jutra i svake večeri moram učiniti ono, što mi senhorita naloži, pa zato stanujem u gospodarevoj kući kraj kuhinje.«

»Je li senhor Rodriguez kod kuće?«

»Mislim, da jest.«

»A da li će još danas kuda izjahati?«

»Previše pitaš; što da ti kažem?«

»Ali znadeš li barem, da li će ove noći biti kod kuće?«

»Kandido, zašto tako čudnovato pitaš?«

»Malo si mi prije rekla, da me ljubiš. Pa zar ne, da ćeš mi pomoći, ako htjednem ubiti zmiju, koja me je ujela.«

Angela je prestrašena gledala svoga brata. Što li on to namjerava? Nešto je strašno naslućivala. Hladni je srsi prođoše. Dok je ona tako jedan čas šutjela, iznenada nestade glave njezina brata iz rascvjetanoga šeboja. I nehotice zaokruži Angela pogledom naokolo, da vidi, zašto je Kandido tako oprezan. Ugledala je roba svoga gospodara, kako leti za jogunastim bikom.

Angela se brzo odluči, upotrijebi ovu zgodu te pobjegne. Neugodno joj je bilo, dok se razgovarala s bratom. Letjela je kao srna te se istom blizu kuće zaustavila. Još je držala u ruci ubrano cvijeće. Bila je sva zaduhana od hitroga bježanja. Kad je napokon stala, poče praviti kitu. Doskora ju je dogotovila, ali joj se ovaj put nije nikako sviđala. Prije bi znala odveć žestoke boje ublažiti. Danas je pak naprotiv bilo u kiti mnogo cvijeća crvena kao krv. Žestinu njegova grimiza umanjivale su nešto srebrosive, lepezaste travke i zelenkaste lisnate grančice. Angela je unijela kitu u sobu svoje gospodarice, metnula je pred sliku presvete Djevice, klekla i izmolila Zdravomariju. Iza toga je iz sobe nekuda otišla.

Neprestano je mislila na zagonetne riječi i ču-

dnovato vladanje svoga brata. Što hoće, što snuje? Na ono, što je bilo najgore, nije mislila. Da li bi bilo dobro da govori sa senhoritom ili senhorom Rodriguezom o svojem sastanku s Kandidom?

Ali kako će, kad ne zna ništa stalno? Čemu da bez potrebe uznemiruje svojega gospodara. Njezin je bijeg sigurno odvratio Kandida od zlobne namjere, ako ju je imao.

Napadaj

Noć se spustila. Duboka tišina vladala je tamnom okolinom. Na nebu su zvijezde mirno sjale. U kući senhora Rodrigueza sve je počivalo u slatkom sanku. Samo je jedna duša bila budna — Angela.

Premda je sama sebe neprestano umirivala, tjeskoba i uzbuđenje nijesu joj dali da počine niti da usne. Sjedila je u tamnoj sobi misleći na Kandida. Snuje li zaista štogod zla protiv svoga starog gospodara? Ona je znala, da njegovo srce kipi od osvete. Da nije možda ova noć određena, da izvede svoju crnu osnovu?

Prije godinu dana ova strašna misao bila joj je slatka, pa ni čas ne bi bila oklijevala da pruži bratu ruku pomoćnicu. Ali otkako je Marija stala pred nju kao anđeo mira i dotakla se njezina srca ljiljanovom stabljikom te probila u njem tvrdi led, nastalo je u njezinoj duši cvjetno proljeće puno nade i slatke radosti, pa su je zato sada hladni srsi prolazili, kad bi samo pomislila, da brat nešto namjerava. Puna onih uzvišenih misli, koje zahvalnost obično probudi u plemenitu srcu, govorila je sada sama sebi: »Ne,

Kandido! Prošlo je žalosno vrijeme moje zaslijepljenosti. Ne će ti uspjeti da išta učiniš nažao ocu moje dobre i mile senhorite. Angela se promijenila. Ona će bdjeti te će prije sama umrijeti negoli dopustiti, da pogine njezin gospodar.«

Sat je prolazio za satom. Došla je i ponoć, kad ljudi obično najdublje spavaju. Uto zalajaše psi. Angela se prepade. Što bi to moglo biti? Psi su samo zalajali i opet se umirili.

Angela nije imala u svojoj sobici prozora nego samo kapak. Ona prisloni čelo uza nj. Kroz pukotinu vidjela je u dvorište, koje je plivalo u svijetlu mjesečine.

Neko vrijeme nije nikoga opazila. Najedamput se pokaže nešto crno. Sagnulo se pa se tiho šuljalo uz kućni zid i sve joj se više primicalo. Robinja je počela drhtati, jer je prepoznala Kandida. Još korak dva, i Kandido je bio njojzi posve blizu, rastavljao ih je samo drveni kapak.

Sinoć iza onoga razgovora s Angelom sakrio se Kandido u gusti grm pa je čekao, dok se nije smrklo. Budući da je baš u odlučni čas morao prekinuti razgovor sa svojom sestrom, nije sigurno znao, da li izvodeći svoju krvavu osnovu može računati na njezinu pomoć i koliko. On je svakako tvrdo odlučio, da će izvesti nalog svoga gospodara. Nadao se, da će potpuno uspjeti.

Angela ne bi ništa drugo trebala raditi, samo bi mu vrata otvorila ili ga kako drukčije pustila u kuću. Za ostalo će se već on sam pobrinuti. Pođe li mu samo za rukom, da dođe do sobe njezina gospodara, onda je sve gotovo. Lako će obračunati sa senhorom

Rodriguezom, koji se ničemu ne nada. Majke i kćerke, koje u blizini spavaju, ne boji se, a dok pomoć izvana dođe, on je već davno utekao po šumskim stramputicama. Kad je Kandido sve ovako sračunao, uputio se je prema Rodriguezovoj kući. Psi su iz početka zalajali, no kad su prepoznali svoga starog prijatelja, nijesu mu više pravili nikakvih neprilika. Sad je sve ovisilo o Angeli. Radi toga on posve lagano pokuca na njezin kapak. Iznutra nitko nije odgovorio. Pokuca po drugi put, ali se u sobici nitko ne mače.

»Angelo, Angelo,« šane on kroz pukotinu na kapku, uz koji je prislonio svoje naduvene usnice.

Angela je sve čula i vidjela. Opazila je dugi nož na desnoj strani Kandidovoj; držao je na njem ruku. Uočila je također, kako mu glavica samokresa viri iza pojasa. Srce joj je burno kucalo, no ona je šutjela. Ni slovka nije proustila. I dah je skoro zaustavila. »Ako ostanem mirna,« govorila je sama u sebi, »mislit će, da me nema, pa će odustati od onoga, što namjerava.«

Kandido da očaja. Jače nije smio kucati, jer bi ga to moglo odati, a drugog puta do Rodriguezove sobe nije bilo.

Ali ipak ima još jedan put. Đavolska misao pojavi se u njegovoj svijesti. Soba onoga, koga je odabrao za svoju žrtvu, zatvorena je istim takovim kapcima, koji se izvana ne mogu otvoriti, ali će mu možda ipak uspjeti, da mu ih sam Rodriguez otvori. Bilo je baš burno vrijeme izbora. »Reći ću,« govorio je Kandido u sebi, »da me je prijatelj njegove stranke poslao po važnom izbornom poslu. To se ovdje često događa. Na ovaj ću način sigurno uspjeti. On će

iznutra otvoriti kapke, a u onaj čas, kad se bude nagnuo preko prsobrana, rinut ću mu facao u prsa. Drugog udarca ne će trebati.«

Osnova je dobro promišljena te bi mogla lako uspjeti.

Kuća senhora Rodrigueza imala je dva jednokatna krila, koja su sačinjavala kut. Sobe, u kojima je stanovala obitelj senhora Rodrigueza, nalazile su se baš nasuprot Angelinoj sobici. Iz nje je ona mogla vidjeti sve, što se vani događa.

Kandido je pošao upravo pod Rodriguezov prozor. Donji red prozora bio je podosta udaljen od zemlje, pa se radi toga Crnac morao popeti na klupu, da ga dosegne. Iza toga čulo se nekoliko snažnih udaraca po kapku. Doskora upita iznutra senhor Rodriguez: »Tko je?« Kandido promijeni svoj glas i rekne: »Jacinto senhora Jose da Silva.« Jose da Silva bilo je ime najvatrenijega političkog prijatelja Rodriguezova. Jacinto je bio njegov rob, koga je često već slao kao glasnika. Radi toga noćna poruka, pogotovu u noći prvoga izbornog dana, nije bila ništa neobično.

»Što je?« opet će Rodriguez iznutra.

»Vrlo neugodna vijest. Moj gospodar i ja baš smo ovamo pošli, kad napadoše na nas hicima iz samokresa. Mi smo sebi doduše nekako prokrčili put, ali moga gospodara pogodi nesrećom kugla u jednu stranu, i on pade s konja i ostade ležati pola sata daleko odavle. Ja sam htio ostati uza nj, ali mi on zabrani i posla me ovamo da tražim pomoći. Ako se požurimo, možda će se spasiti.«

»Samo jedan čas, samo jedan čas,« poviče Rodriguez iznutra, »eto me odmah.«

Kandido se pripravi da ga dočeka. Facao oštar kao brijaćica uzeo je u desnicu, a u ljevicu samokres te je odlučio, da će iz samokresa samo onda pucati, ako ne uzmogne ništa postići potiho nožem. Tako pripravan čekao je čas, kad će se kapci otvoriti, a Rodriguez se nagnuti na prozor.

Angela je sve čula, sve vidjela. Odmah je prozrela đavolsku osnovu svoga brata. Sva je drhtala od straha. Morala je što brže raditi, ako je htjela spriječiti nesreću. Radi toga gurne kapak i iskoči na dvorište.

»Ubojica, ubojica!« poviče uzbuđenim glasom, uhvati Kandida za okrajak odijela, da ga svuče s klupe.

Kandido je bio izvan sebe. Napadaju s ove strane nije se nikako nadao. Ali u isti čas plane gnjevom kao zvijer, kad joj otmu plijen. Bijesno izusti strašnu psovku, okrene se, zamahne nožem i svijetlom i dugom oštricom zabode kroz pleća u grudi vjerne robinje. Bolan jauk odjeknuo je tihom noću, a Angela se krvlju oblivena sruši na zemlju kao bez života.

Psujući skoči Kandido s klupe i brzo iščezne. Rodriguez rastvori brzo kapke, a oganj iz puške sijevne preko dvorišta. Kugla je promašila. Bjegunca je već naime bilo nestalo iza kućnog ugla. U tren oka dočepao se najbliže šikare.

Uz bolesnu robinju

Prošla je izborna borba zajedno sa svojim brigama i strahotama. Senhor Rodriguez i njegova stranka sjajno su pobijedili. Njega su izabrali za poslanika u sabor.

Ipak radost, kojom su bili svi ispunjeni, nije bila nepomućena. U kući Rodriguezovoj ležala je Angela, vjerna robinja, teško ranjena. One strašne noći našli su je, gdje pliva u svojoj krvi.

Florinda — a njojzi je pomagala i Marija — povila joj je barem privremeno ranu. Iz nesuvislih riječi djevojčinih i jaka uzbuđivanja za vrijeme bulažnjenja u vrućici lako je bilo izvesti posve točan zaključak. Nije bilo sumnje, da se Angela žrtvovala, samo da gospodaru svome spasi život. Mariji je to bilo dosta, da se u ljubavi i brizi oko mile bolesnice sasvim iscrpe. Senhor Rodriguez nije htio da ovu stvar preda sudu, jer nije imao potrebnih dokaza pa bi se radi toga mogao još više zamraziti sa svojim nesretnim susjedom Ribeirom.

Međutim je Marija neprestano bila uz bolesnicu. Činilo se, kao da ni na što drugo ni ne misli niti išta drugo radi osim ono, što bi moglo Angeli ublažiti boli.

Ljubav je domišljata. No Marija je iznalazila toliko raznih načina, da iskaže bolesnoj robinji ljubav, da bi dosjetljivošću natkrilila i koje vrlo plemenito srce. Sad bi joj pružila štogod, da je malo osvježi i da joj utaži žeđu, sad bi joj opet donijela kakvo jelo, za koje je znala da robinji ide u tek. Drugi put bi joj ubrala u vrtu mirisava cvijeća ili bi joj čitala kakvu lijepu crticu iz koje pobožne knjige. Katkad joj je također pripovijedala i koju zanimljivu priču ili bi joj zapjevala kakvu pobožnu pjesmicu uz mandolinu, a to se Angeli osobito sviđalo.

I tako se Marija zabavljala uz bolesnicu te u toj svojoj ljubavi nalazila pravu slast i utjehu. Ali senhor Rodriguez i njegova žena došli su u veliku nepriliku baš radi ove Marijine ljubavi i požrtvovnosti.

Pobjednička stranka priredila je sjajan ples, na koji su naravno u prvom redu bile pozvane kćeri bogatih fazendeira. Pristaše senhora Rodrigueza također su se nadale, da će tom zgodom biti uvedena u društvo Marija, krasna kćerka vođe njihove stranke, i da će tuj zasjati kao nova zvijezda. Na svim fazendama naokolo pripravljalo se za tu svečanu večer. Svatko se htio da pokaže u što većem sjaju pa je radi toga tražio zlato i srebro, svilu i kadifu. Mnoga senhorita već se unaprijed radovala veselim časovima te svečanosti i bučnom ugodnom plesu. Neke su već i dolazile svojim susjedama na konjima srebrnim uzdama zauzdanima, da se dogovore s prijateljicama o kojekakvim važnim poslovima.

Marija nije ništa marila za tu svečanost. Njezino je mjesto bilo uz bolesnu robinju. Ona je pogotovu sada ne će ostaviti, kad se bolesnica skoro sa smrću bori.

Rodriguez i Florinda pitali su se međusobno za savjet, što da učine. »Hajde,« reče Florinda Anici, staroj vjernoj sluškinji, »hajde i reci Mariji, da ćeš se ti brinuti za bolesnicu.«

Anica je poslušala. »Dona Marijo, senhora želi, da vi čuvate svoje zdravlje pa da pustite meni, da se brinem za bolesnicu.«

Marija se nasmiješi. »Mama sigurno ne zna, da je za me pravi odmor biti uz Angelu. Ne, ne, idi

samo natrag pa reci mami, da je lijepo molim, neka mi dopusti da i dalje ostanem ovdje.«

Florinda nije znala, što bi na to rekla. Ta ona je bila uvjerena, da njezina kćerka govori istinu.

Vani se čuo topot konjskih kopita. Otac i majka pohitješe na prozor. Iza zelena grmlja pokaza se na krasnu konju mlada Brazilka u svijetlu jahačkom odijelu. To je bila Marijina rođakinja Cerlina Pereira. Došla je da povede senhoritu na večernju svečanost.

Rodriguez i Florinda dočekaše je prijazno i povedoše u sobu. Teško im je bilo, što su morali milom djevojčetu priopćiti svoju nepriliku.

»O, ako nije samo što drugo!« povika Cerlina veselo. »Čekajte samo, lako ću ja obračunati s tom samotnicom.« Jedan skok — i već je bila u bolesničkoj sobi.

Kišom lijepih, slatkih riječi, preklinjanja, lijepih imena i ulagivanja obasula je Mariju. Činilo se, kao da Cerlininoj rječitosti ne može nitko odoljeti, a njezin tobolac prepun krasnih govorničkih strelica, kao da se ne će nikad isprazniti. Ali sve je bilo uzalud. Prijazno i blago zahvalila joj se Marija na brižnoj ljubavi. Nikako nije mogla poći na zabavu, ondje plesati i zabavljati se, dok će njezina mila Angela možda doskora podleći i umrijeti. Ne, toga ona nije mogla učiniti. Možda kasnije jedamput.

»Dakle radi glupe robinje,« počne Cerlina brundati na hodniku, »ne mariš za svoju rodbinu, koja te željno očekuje?«

»Radi ovako plemenite i srčane robinje,« odvrati Marija ozbiljno, »koja se žrtvovala za moga miloga oca, učinila bih još više.«

Ukratko, Cerlina, krasna Cerlina, kojoj inače nitko nije mogao odoljeti, morala je uzmaći kao poražena vojska. Sva crvena povratila se u sobu.

»Ništa nam drugo ne preostaje,« reče Florinda senhoru, »nego da konačno ti sam pokušaš sreću.«

Rodriguez pođe i zovne Mariju iz sobe. »Dijete moje, ti svakako moraš biti na svečanosti, koja se pripravlja meni u čast. Evo tvoja majka želi, da ideš, ja isto želim, oboje nas to želi. Ti si bila uvijek uslužna i poslušna pa zar ovaj put ne ćeš ispuniti želju svojih roditelja?«

To pitanje je iznenadilo Mariju. Čas je gledala zbunjeno preda se, dok se malo ne razabra.

»Ja sam, dragi oče, svakako spremna ispuniti svaku vašu želju pa i ovu. Nego molim te, dopusti mi, da te nešto pitam. Što želiš? Da budem žalosna ili vesela i sretna?«

»Kako to možeš i pitati? Svakako, da budeš vesela i sretna.«

»E onda, tatice, pazi dobro! Ako me povedeš na ples, znam sigurno, da ću biti žalosna, i to vrlo žalosna. No ako me ostaviš uz našu milu Angelu, onda ću biti vesela i sretna. Ostavi me dakle ovdje i budi siguran, da će ti se želja ispuniti.«

Fazendeiro je stajao pred svojom kćerkom kao vojnik, kojem si izbio njegovo najbolje oružje iz ruku. Znao je on, da Marija istinu govori. Ona se razlikovala od svojih vršnjakinja. I baš radi toga ju je ljubio i dapače upravo štovao. Skoro nehotice privuče je k sebi, poljubi je u čisto čelo te sav ganut reče: »Dobro, Marijo, ostani samo kraj Angele, tako će biti bolje.«

Kao što iščezne sjajna zvijezda repatica u tamnoj noći, tako je brzo prošla zabava s bučnim plesom. Tu se i o Mariji govorilo. Cerlina je pripovijedala i o svom neuspjehu. Razumije se, da najveći dio onih gospođa i gospode nije mogao shvatiti nazora i osjećaja plemenite senhorite, budući da je po njihovu shvaćanju bio isto toliki jaz između slobodnjaka i robova, koliki je između ljudi i glupih životinja.

Angela se dugo borila i lebdjela između života i smrti. Radi požrtvovnosti Marijine njezina je bolest ipak napokon krenula na bolje. Doskora je mogla ljubezna senhorita i u vrt izvoditi svoju štićenicu. Iza nekoliko tjedana Angela je potpuno ozdravila pa je počela opet šetati od grma do grma i brati mirisavo cvijeće, da od najljepšega napravi kitu svojoj senhoriti.

Žrtva ljubavi

Prošlo je nekoliko mjeseci. Senhor Rodriguez je već odavno otputovao od kuće, jer je kao narodni zastupnik morao biti u sabornici u Riu de Janeiru. Prije odlaska počela ga je trti teška briga. Marija, njegova jedinica, žarko ljubljena kćerka, njegov anđelak, kako ju je on zvao, nije od nekoga vremena bila više onako zdrava i rumena kao onomadne, kad se kao svjež pupoljak povratila iz Evrope.

Ušuljala se je u nju nekakva bolest, kojoj liječnici nijesu znali imena, i počela je podgrizati njezin mladi život. Činilo se, da će ga uništiti, kao što dašak večernjega uzduha rasprši zlatan oblačić.

Rodbina je mislila, da je Marija navukla tu bolest naporima oko bolesne robinje. Drugi su opet tvrdili, da joj je naškodilo to, što je običavala dugo vremena govoriti pod vedrim nebom, kad je poučavala robove.

Marija je na sve to odgovarala: »Dao Bog, da je tako! Ljepše smrti ne poznam do one iz ljubavi spram bližnjega svoga, pa bio on i najbjedniji.«

Radi toga je ona bila i sada vesela, premda je sve oko nje bilo žalosno i potišteno.

Zabrinuta majka, nježna i ljubezna Florinda, nije ostavljala postelje svoje ljubljene kćerke. Ali breme njege preteško je bilo za nju samu. Zato joj je Angela revno i vjerno pomagala. Po cijele noći sjedila bi vjerna robinja uz milu svoju senhoritu i nastojala je, da joj već iz pogleda svaku želju pročita, ne bi li joj tako uzvratila onu ljubav, koju joj je senhorita za bolesti u preobilnoj mjeri iskazala.

Međutim je Mariji bivalo sve gore. Duboko ožalošćena majka je mislila, da mora o tom obavijestiti muža, koji je boravio u dalekom svijetu.

Čim je senhor Rodriguez sve saznao, silno se prestraši te pohiti kući. Kad je prije prolazio tim putem, bio je sretan i blažen, dok je sada bio silno potišten. Jahao je na konju i već se bio približio svome posjedu, kad ga susrete jedan njegov rob.

»Kamo ideš, Cezarije?«

»Po svećenika, senhore,« plačući odgovori rob. »Senhorita Marija primit će sutra svetu popudbinu.«

Rodriguezu se pričini, kao da će u zemlju propasti. Ostrugama podbode konja u bokove te pohrli, kao da je za njim jurila smrt sa pješčanim satom i kosirom.

U kući je zatekao sve tužno i potišteno. Samo je jednoj osobi bilo lice veselo, a usta se blago smiješila. To je bila bolesnica.

Ta, zašto da plače i tuži, kad će doskora zamijeniti bijedu ovoga svijeta sa suncem i vedrim poljanama vječne domovine i s radošću blaženika? Sutradan došao je padre vigario, onaj isti, koji je podijelio prvu svetu pričest robovima senhora Rodrigueza. Iza bolesničine ispovijedi svi su se skupili u sobi, da prisustvuju svetoj popudbini i da se klečeći mole nazočnome Bogu za sreću one, koja je ležala na smrtnoj postelji.

Oči su bile svima suzne, a sad ovdje, sad ondje čulo se jecanje ili plač. Samo su jedne oči bile bistre i vesele — Marijine. Kad se svećenik s hostijom u desnici primakao k njezinoj postelji govoreći: »Primi, kćeri, popudbinu Gospoda našega Isusa Krista, da ti On čuva dušu od zasjeda zloduha i da te otprati u vječni život,« tada zasja njezino blaženo i preobraženo lice, kao da joj se duša već nalazila u milju i dražesti nebeskoj.

Kad su se napokon obredi svršili, namigne Marija ocu, koji je sav slomljen od boli klečao u dnu kraj njezine postelje. Senhor Rodriguez se jecajući primakne svojoj kćeri.

»Oče,« tiho će bolesnica, »još bih te samo jedno molila. Hoćeš li mi uslišati molbu?«

»Dijete moje, ti znaš, da sam na sve pripravan, štogod mogu učiniti.«

»Ono, što ću te moliti, možeš učiniti, ali se ipak bojim, da ne ćeš htjeti. A za tim tako silno težim.«

»Govori samo, sve će učiniti otac tvoj za te.«

»Pa dobro, onda čuj, ali se nemoj prestrašiti! Ovo, što ću sada reći, tiče se moga groba. Oče, tamo u zabitnome kutu vrta leže zanemareni grobovi, u kojima su pokopani naši pokojni robovi. U sredini između humaka tih pokojnika nalazi se svjež grob, u koji je nedavno pokopan Simao. Ti znaš, da je to Crnče, koje sam našla na kućnim stepenicama, kad sam se povratila iz Evrope. Gle, oče, tamo među robovima uz ono malo Crnče htjela bih i ja poslije smrti počivati.«

Senhor Rodriguez bio je kao satrven. Takvoj se molbi nije nadao. Potraži stolicu, da sjedne, jer mu se počelo magliti pred očima. Trebalo je nekoliko časaka, dok se malo sabrao.

»Drago i milo dijete, ne govori tako!« poče otac ganutljivim i drhtavim glasom. »Mi se svi nadamo, da će nam te dobri Bog opet pokloniti te da nam ne će uzeti ono, što nam je najmilije.«

Marija se nasmiješi. Ona je bila osvjedočena, da će se zvijezda njezina života brzo ugasiti, ali nije htjela ništa reći svojim roditeljima, da ne bi još više povećala njihove boli.

»Ja sam, oče, u Božjim rukama. On može sa mnom učiniti, što hoće. Može mi pokloniti život, a može dopustiti i da umrem. No ako ipak bude Njegova sveta volja, da vas ostavim, hoćeš li mi onda ispuniti želju pa me položiti u grob kraj Simaoa?«

»Draga Marijo,« odgovori otac promuklim glasom, »pomisli, molim te, da želeći to tražiš strašnu

žrtvu od moga srca. Jedino svoje dijete položiti u grob kraj roba!«

Htio je nastaviti, ali ga Marija prekide: »Ne govori tako, mili oče! Simao je dijete Božje kao i ja. Za nj i za sve robove potekla je krv Kristova kao i za me. I oni su udovi njegova svetog tijela, i to možda puno ljepši od mnogih onih, koji se odijevaju u svilu i kadifu, a vino piju iz zlatnih pehara. Simao je već u nebu. On se sada igra s anđelima i nosi krunu nebesku. Zar nas ne uči sve to naša sveta vjera?!«

Marija je polako šaptala i isprekidano izgovarala te riječi, ali iz njezina bistrog nevinog oka izbijala je žarka ljubav spram oca.

On ju je tužno i zabrinuto gledao.

»Oče,« šane Marija, »ako ti je teško, nemoj se obazirati na tu moju želju, premda bi mi bilo vrlo drago, kad bi mi se ona ispunila.«

»Ne, ne, Marijo! Tvoja mi je posljednja želja sveta. Sve, sve ću učiniti za te!«

Više nije mogao govoriti. Bol je tako silno potresla njegovim jakim tijelom, da je počeo jecati kao dijete te morao ostaviti bolesnicu.

Marija nježno pogleda za njim i tiho reče: »Dobri i mili oče, Bog će te utješiti u teškim tvojim bolima!«

Iza toga je pogledala Marija na sliku Bezgrešne, koja je visjela na zidu njoj nasuprot, kao da se htjela zahvaliti Majci Božjoj, što joj se zadnja želja ispunila. Pred tom istom slikom, pred kojom se jednom zavjetovala, pala joj je na um i ta čudna misao, da poslije smrti počiva među robovima. Ona je znala, da ni druge grobove ne će više zanemariti kao prije, ako

bude među njima i njezin grob. Tako će ona i poslije svoje smrti ostati među robovima te će za njih raditi.

Budućnost će dokazati, da je njezino shvaćanje bilo ispravno.

U grobu pokraj roba

Iza toga prošla su tri dana. U crvenoj dvorani ležao je među cvijećem ljiljan, koga je smrt ubrala, mrtvo tijelo Marijino u bijelu odijelu. Oko njezine glave bijelio se je kao snijeg cvjetni vijenac, znak nevinosti; u rukama blijedim kao vosak sjao se sjajan križ, a s preobražena lica odsijevao je nebeski mir. Slika bezgrešne Majke Božje, pred kojom se Marija zavjetovala, visjela je cvijećem ovjenčana nad njezinom glavom. Bezgrešna Djevica milo je gledala sa slike mrtvoga svog anđelka. Cijeli dan dolazili su ljudi da vide to prekrasno mrtvo tijelo. Najprije su unišli robovi, staro i mlado, da još jednom vide mrtvo tijelo svoje mile senhorite pa da se onda glasno jecajući udalje.

Napokon su zatvorili lijes i prekrili ga mirisavim vijencima. Na dvorištu su stajali dugi redovi žalosnoga ljudstva, koje je sa svih strana dohrlilo. Lijes je nosilo šest djevojaka odjevenih u bijelo odijelo. Tiho i ozbiljno išao je narod za lijesom. Svi su mislili jedno, i ta ista misao zrcalila se na njihovim licima: ova, koju ćemo doskora sahraniti, bila je prava svetica.

Povorka je išla kroz redove mirisnih naranči prema onom zabitnom kutu vrta, gdje su se od davnine

pokapali kućni robovi. Marljive ruke robova pod vodstvom starog Scipiona pripravile su ovdje prekrasno mjestance urešeno šarenim cvijećem. Senhor Rodriguez je zapovjedio, da se među grobovima, koji su sada bili brižno uređeni, podigne grobnica, u koju onda zazidaše pokojnoga malog roba. Ovamo zatim položiše i Marijin lijes. — Svi su stajali nijemo gušeći bol, koja im je lomila duše. Ni šapat se nije čuo. Ali kad je svećenik zadnji put blagoslovio mrtvu senhoritu Mariju, i kad je odjeknuo zadnji Requiescant in pace, a grobari počeli polagano na konopima spuštati lijes u grobnicu, tada, kao da se more razlilo preko svojih obala, tako je silna bila bol, što je prodrla iz srdaca prisutnih. Suze su im curkom curile. A nije ni čudo. Svako je imao zašto žaliti za njom: jedni su je štovali i divili joj se, drugi su plakali iz zahvalnosti, a svi su osjetili, koliko su je ljubili.

Još nigda nije vidjela Brazilija ovakova prizora, kakav se odigrao danas, kad su kćerku bogatoga fazendeira senhora Rodrigueza na vlastitu molbu položili u grob kraj siromašna roba.

Oporuka

Smrt Marijinu nitko nije tako oplakao, kao što njezini duboko ožalošćeni roditelji. Ali ni bol robova nije bila mnogo manja. Ako su roditelji žalili za kćerkom, kojoj nadaleko nije bilo para, robovi su izgubili — može se reći — majku.

Bog je doduše bar nekako nadoknadio roditeljima izgubljeno dijete. Rodriguez i Florinda odnijeli

su kroz malo godina troje djece na krštenje. Prvo je bio dječak, nazvali su ga Teodat; drugo i treće djevojčice; prvoj su nadjeli ime Adulka, a drugu nazvaše Inocencija. Sve to troje bila su dobra djeca na veliku radost svojih roditelja, ali nijedno nije dostiglo pokojnu Mariju. Radi toga običavala je Florinda često govoriti: »Sada imademo troje djece, ali nijedne Marije.« Tome je senhor Rodriguez obično žalosno kazao: »Baš radi toga nam je Bog i dao njih troje, jer jedno ne bi moglo nadomjestiti Mariju.«

Bogati fazendeiro uvijek se sjećao svoga pokojnog djeteta, koje je uvelike štovao. Marijinu ljubav spram bijednih robova smatrao je prije dječjim hirovima, koje je podnosio iz očinskoga obzira. Ali sada je potpuno shvatio veliku životnu zadaću svoga anđelka. Nikad nije zaboravio riječi, koje je Marija izustila malo prije svoje smrti: »Zar nas sve to ne uči naša sveta vjera?« Jest, iz žive vjere Marijine nikla je ona njezina sveta nesebična ljubav spram bližnjega.

Senhor Rodriguez naručio je kod jednoga vrsnog umjetnika u Janeiru, da prema njegovim uputama napravi spomenik za grob Marijin. Kip je prikazivao nježna anđelka s potezima lica njegove kćerke, koji je držao u rukama malo Crnče i digao ga prema nebu. Ovo je bio simbol životne zadaće Marijine. Na spomeniku bile su uklesane ove riječi:

»Dona Maria Rodriguez
O anjo dos escravos.«

»Dona Marija Rodriguez
Anđeo roblja.«

Bijeli mramorni spomenik lijepo se isticao na tamnoj pozadini lisnata drveća. Marijina se slutnja ispunila. Prezreni zakutak vrta pretvorio se u mali raj, gdje je ona na duhovni način nastavila svoj rad među milim robljem. Svi crni robovi štovali su njezin grob kao svetinju i skoro svaki dan ga kitili svježim cvijećem. Čitava gredica krasnih ljiljana rasprostirala je tuj svoj ugodni miris. Angela ih je zasadila i pomnjivo njegovala. Svaku večer, kadgod bi se svršio posao, skupili bi se svi robovi na grobu Marijinu te bi na tom milom mjestu klekli, da se pomole za pokoj duše svoje senhorite, koju su tako žarko ljubili.

SUKUMARI

»Hvaljen Isus, velečasni!«

»Uvijeke, Sukumari! Što bi ti željela?«

I ona stade na vratima blijeda, mršava — sirotica djevojčica iz Morapaja. Bit će joj 13 godina, dobro dijete. Ona mi uruči malo pisamce, listić papira, i nesta je poput plahe srne. Pobjegla je, da se sakrije, da motri izdaleka, što ću ja na to pismo odgovoriti. Pisala je pisamce sama i vrlo lijepim rukopisom.

Ujutro sam naime podijelio djeci, koja dolaze na sv. Misu i večernju molitvu, razne stvarčice, što su mi ih poslali iz domovine dragi dobročinitelji; svaki je dobio nešto, i malenkost ih učini tako sretnima. A sada čujte, što Sukumari piše: »Dragi oče! mi smo jako zahvalne za sve, što si Ti nama danas dao. Ti nas znadeš uvijek jako razveseliti. Sva Te djeca našeg sela jako vole. Ti si nam jako dobar. Zar ne i Ti nas voliš kao mi Tebe? Ali, dragi oče, ja bih Te zamolila za jednu vanrednu stvar. Pogledaj na moju haljinu, kako je već stara i poderana, krpa već krpu pokriva, i ja ju ne mogu više da zakrpim. K tomu je moja halja postala tako kratka. Ja sam jako narasla, a moja haljina nije. Oče, nas ima sedam u kući, a moj otac ne služi svaki dan, jer nema posla. On često govori, da tako crnih dana još vidio nije. Ja doduše ne znam, što on time hoće da kaže, jer mi imamo u našem selu lijepih sunčanih

dana. I kad zamolim, da mi kupi haljinu, onda mi on uvijek kaže, da ne može radi crnih dana. O kad bi mi Ti, dragi oče, dao jednu haljinu, kako bih se ja mnogo molila za Te i bila Ti jako zahvalna«.

Znao sam, da se Sukumari nije daleko sakrila i ja je zovnuh. »Kćeri Đodunata« (ime njezina oca), rekoh joj, »ja ću o tom misliti, što me moliš. Ali reci mi, kako je tebi sada? Ti si bila jako bolesna i ja sam te često posjetio.«

»Oče, ja se sada sasvim dobro osjećam. Ja ne osjećam nikakve boli više. Spasitelj me je izliječio. Ali mi je nešto od bolesti ostalo, ja sam uvijek po cijeli dan jako gladna.«

»Nije to zlo, Sukumari, ti moraš jesti, da ojačaš sile, što si ih u bolesti izgubila. Ti se sada oporavljaš i, ako se ne hraniš dobro, ti bi mogla opet oboljeti.«

»Oče, to je istina. Ali moj otac kaže, da on ne može hraniti sedam ustiju. On zasluži na dan najviše 6 ana (blizu 8 kuna), a jedan pali riže stoji 8 ana. Jučer nam je otac kazao, da je prije za vrijeme gladi dobivao 3 pali riže za 1 rupiju (16 ana), a sada da dobije samo 2 palija. Ja sve to pravo ne razumijem, što on govori.«

»Sestro Modhoba (ime njenog brata), dobiješ li ti triput na dan jesti?«

»O oče, što ti to misliš! Nikad više nego dvaput, a najčešće samo jedamput.«

»Ali se onda najedeš, zar ne, Sukumari?«

»Ne uvijek, oče. Zar ti ne znaš, da se ja moram brinuti za svoju malu braću i sestrice? I oni tako lako plaču, kad ne dobiju dosta jesti.«

»Dakle si ti, jadno dijete, gladno skoro svaki dan! Kako dugo će to još trajati, dok ćeš opet dobivati dosta riže?«

»Do slijedeće žetve, oče. I to ako bude žetva sretna — samo još 6 mjeseci!«

Samo 6 mjeseci ovako gladovati, pomislih u sebi, šest mjeseci! Siromašno dijete! Srce mi se stislo i ja joj jedva progovorih: Hvaljen Isus, Sukumari! Hvaljen Isus, oče! — i Sukumari otskakuta veselo kući.

Ona se nada haljinici, a ja se ufam, da će se dragi Isus i dobre duše pobrinuti za još više.

Dobra jedna duša poklonila je za nju 10 rupija i mi joj nabavismo lijepo odijelo sa sjajnim rubovima, baš kako je Indijkama drago.

»Uvečer zovnem svog katehistu i rečem: »Moj prijatelju, imam ti povjeriti veliku tajnu. Hoćeš li je čuvati?«

»Dakako, oče, da hoću!«

»E dobro! Gle, ovdje leži zamotano odijelo za malu Sukumari. Napiši na njega njezino ime i gledaj, da se dokradeš do njihove kolibe i baci im ga kroz prozorčić u stan, da nitko ne opazi. O tom da mi nijesi kazao nikome ni riječi!«

Par se je časaka kasnije vratio.

»Jesi li uspio Bulonate?«

»Sjajno, oče! Ni žive duše nije bilo u blizini. Nitko me nije vidio. U kolibi je već sve spavalo i hrkalo »kao ruža«. Sreo sam samo Dumketu pogana, koji se je kao pljoska napio. On me je vidio, ali je mislio, da sam ga došao izvlačiti iz grabe.«

»Dobro, moj Bulonate! Čuvaj mi tajnu, jer doznade li za to selo, eto k meni stotinu Sukumarica. Jadnice! Jedna je od druge siromašnija.«

Drugi dan prođoh kraj Sukumarine kolibe. Pozdraviše me lijepo kao obično, a drugo ništa. Opazio sam, da su nešto potišteni, to je bilo sve. Treći dan vidjeh opet Sukumari, ali u staroj halji. Čudio sam se, što se je to s novim odijelom dogodilo. Zovnem katehistu i pitam. On ne zna kao ni ja.

»Idi i razjasni mi, što to znači.«

Za po sata eto katehiste natrag: »Oče, roditelji Sukumarini su u najvećoj neprilici. Oni su našli to odijelo i svašta o tom nagađali. Mislili su, da je to odijelo netko ukrao i ne mogavši uteći bacio ga njima u kuću. A možda im se htio i tko osvetiti, da ih potvori radi krađe. A mala Sukumari je uvijek govorila, da joj je to poslao Isus po jednom anđelu, jer se je ona osobito zadnjih dana jako mnogo molila.«

»A što si im ti na to rekao?«

»Rekao sam im sve, kako je bilo: Da sam ja bio anđeo, koga ste vi poslali, da im potajice stavi odijelo u kolibicu za Sukumari. — Ta zar ti nijesam kazao, da nikomu ne odaješ te tajne? — Ali, oče, meni ih je bilo žao i često sam im onda opetovao: »Čup koro, čup koro! t. j. jezik za zube, jezik za zube!« Oni sigurno ne će nikomu o tom ništa kazivati.«

Misionar se nasmiješi: »Dobro si učinio, moj anđele Bulonate! Bog te blagoslovio! Zbogom!«

Za koji dan bijaše Božić. Crkva je bila dupkom puna. Molilo se je i pjevalo u milozvučnom bengalskom jeziku. U crkvici kraj jaslica klečalo je djevoj-

će u bijelom odijelu i molilo se žarko malom Isusu. Bila je to Sukumari.

Služba Božja se je svršila. Narod se zadržao po običaju pred crkvom i čekao mene. — Izašla i Sukumari. Žene su stale šaptati jedna drugoj pokazujuć na Sukumari, djevojčice zatakle prstiće u usta pa se čude... sve je gledalo Sukumari, koja se je vraćala kući.

Hvaljen Isus, oče! pozdravi me Sukumari smiješeći se.

Uvijeke hvaljen, Sukumari!... Ona ode sretna, a ja ostah još sretniji. — Tajne nije nitko doznao.

S dopuštenjem crkvene oblasti izdaju Isusovci u Zagrebu.

Urednik: A. Vizjak D. I. — Izdavač i vlasnik: Kolegij Družbe Isusove, Zagreb - I. Nikolić D. I. — Tiskara »Glasnik«, Zagreb

MISIJSKA BIBLIOTEKA

IZLAZI:

u veljači — travnju — lipnju —
kolovozu — listopadu — prosincu

PRETPLATA:

Godišnje 12 Kuna

Pojedini broj 2 Kune

Broj pošt. čeka 35.627

NARUDŽBE PRIMA:

Uprava »Katoličkih misija«

Zagreb I/147

Palmotićeva ulica 33